

Oddziaływanie leków z celami molekularnymi

Sławomir Filipek

Biomodellab (biomodellab.eu)

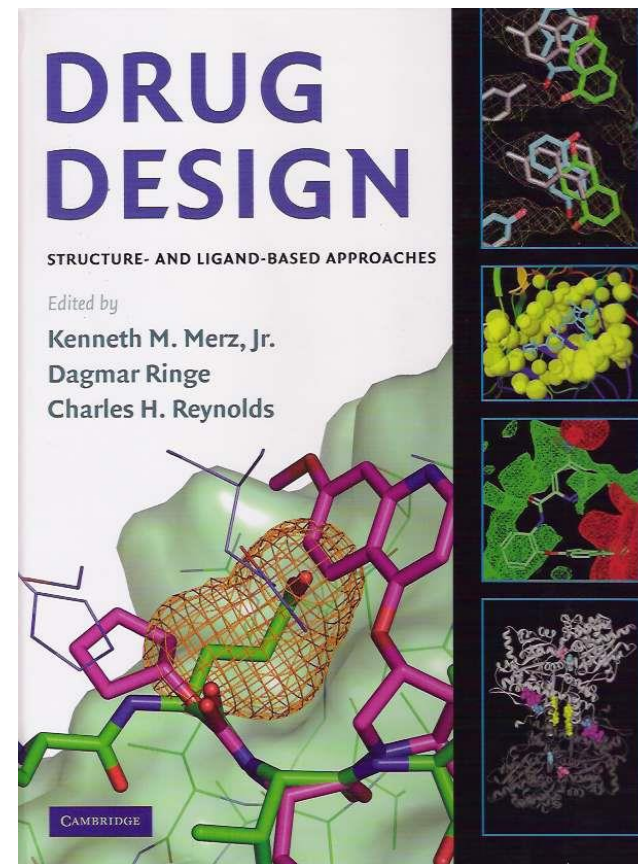
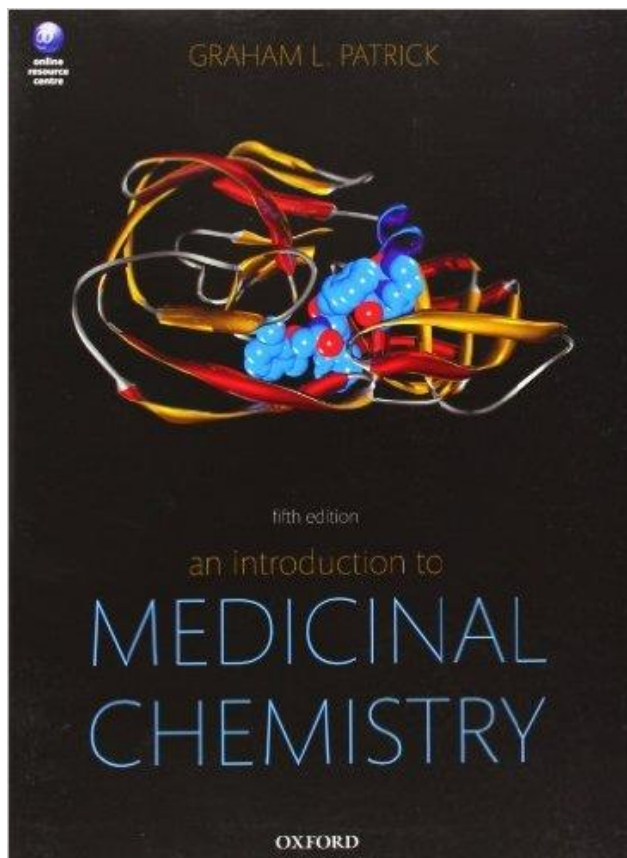
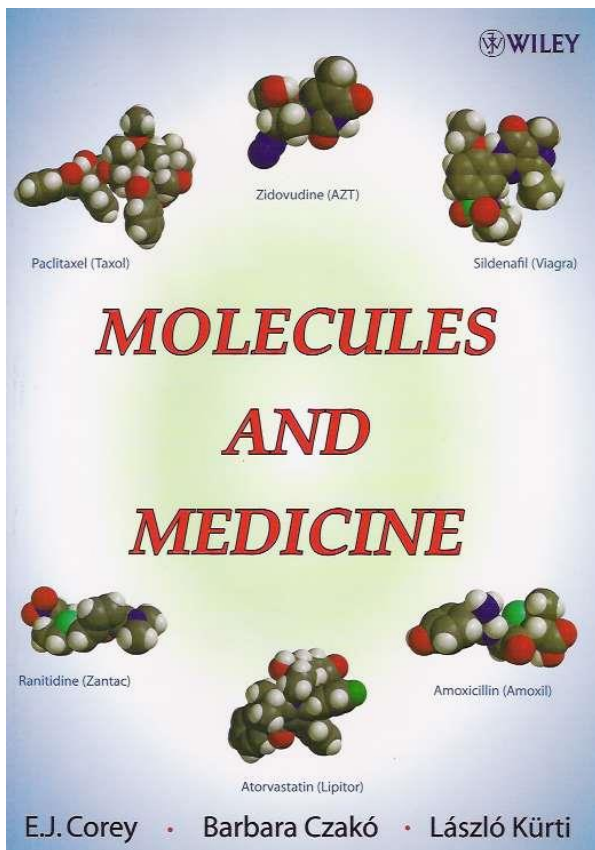
Pracownia Modelowania Molekularnego

Centrum Nauk Biologiczno-Chemicznych,

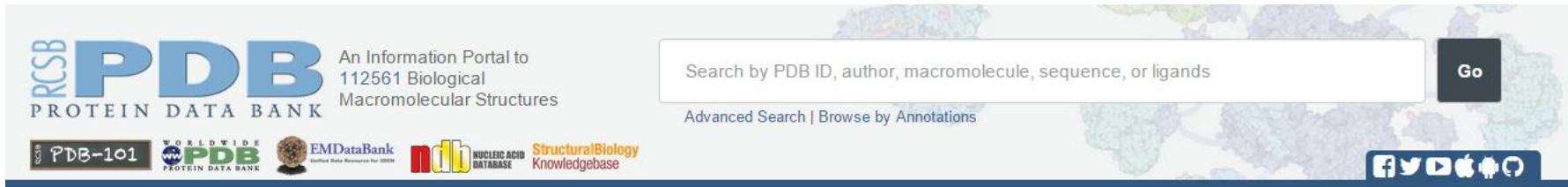
Wydział Chemii , Uniwersytet Warszawski

Piśmiennictwo m.in.

Protein Data Bank (PDB)

RCSB PDB PROTEIN DATA BANK

An Information Portal to 112561 Biological Macromolecular Structures

Search by PDB ID, author, macromolecule, sequence, or ligands **Go**

Advanced Search | Browse by Annotations

RCSB PDB-101 | WORLDWIDE PDB PROTEIN DATA BANK | EMDatabank | NUCLEIC ACID DATABASE | StructuralBiology Knowledgebase

Facebook Twitter YouTube Apple Android RSS

- Welcome
- Deposit
- Search
- Visualize
- Analyze
- Download
- Learn

A Structural View of Biology

This resource is powered by the Protein Data Bank archive-information about the 3D shapes of proteins, nucleic acids, and complex assemblies that helps students and researchers understand all aspects of biomedicine and agriculture, from protein synthesis to health and disease.

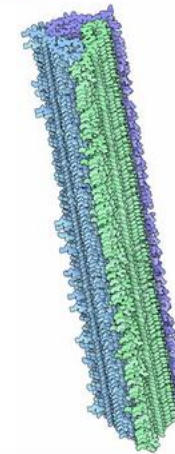
As a member of the wwPDB, the RCSB PDB curates and annotates PDB data.

The RCSB PDB builds upon the data by creating tools and resources for research and education in molecular biology, structural biology, computational biology, and beyond.

Take an Interactive Tour of the PDB

September Molecule of the Month

Amyloids

Latest Entries

As of *Tuesday Sep 29*

New Features

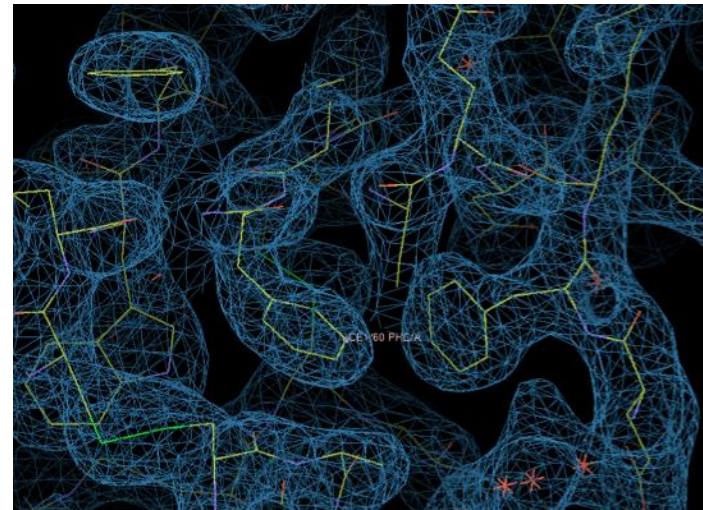
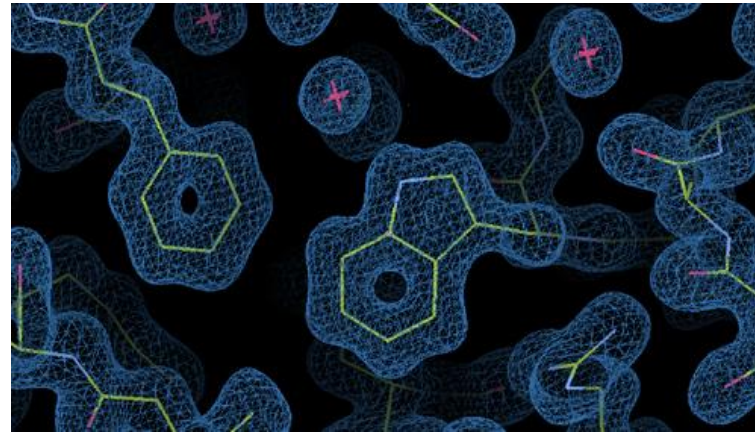
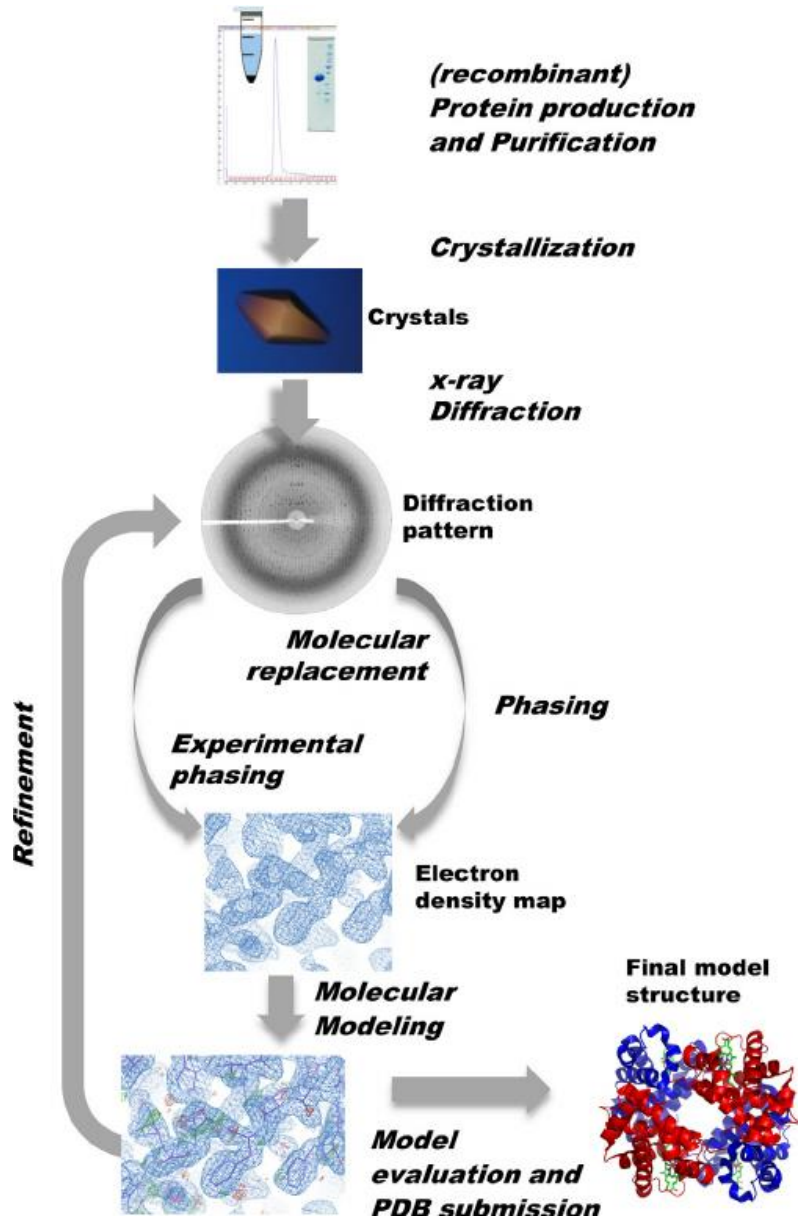
News

Publications ▾

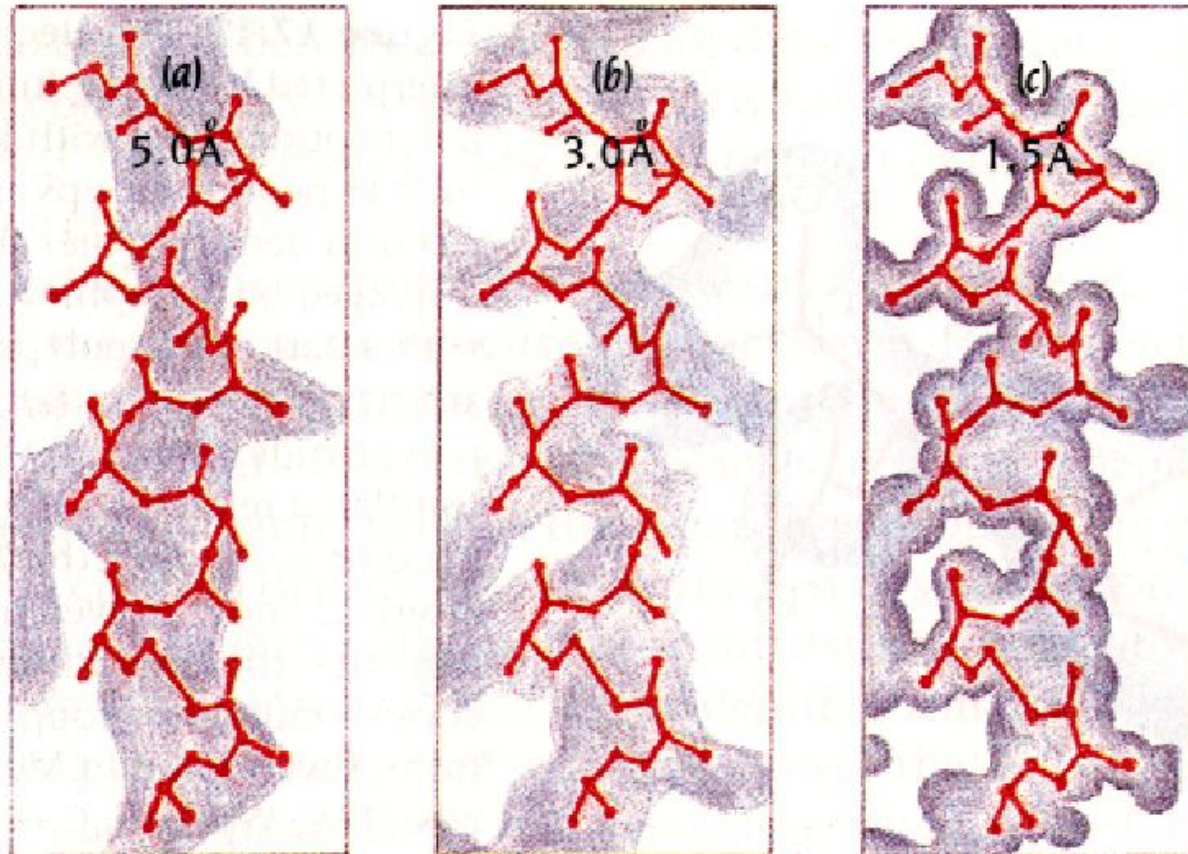
Krystalografia białek

Krystalografia

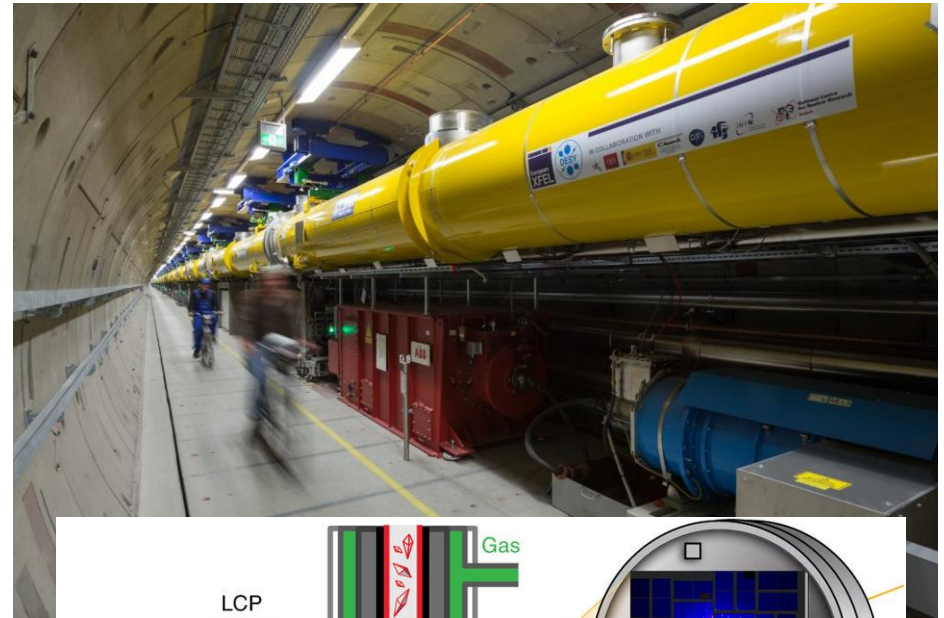
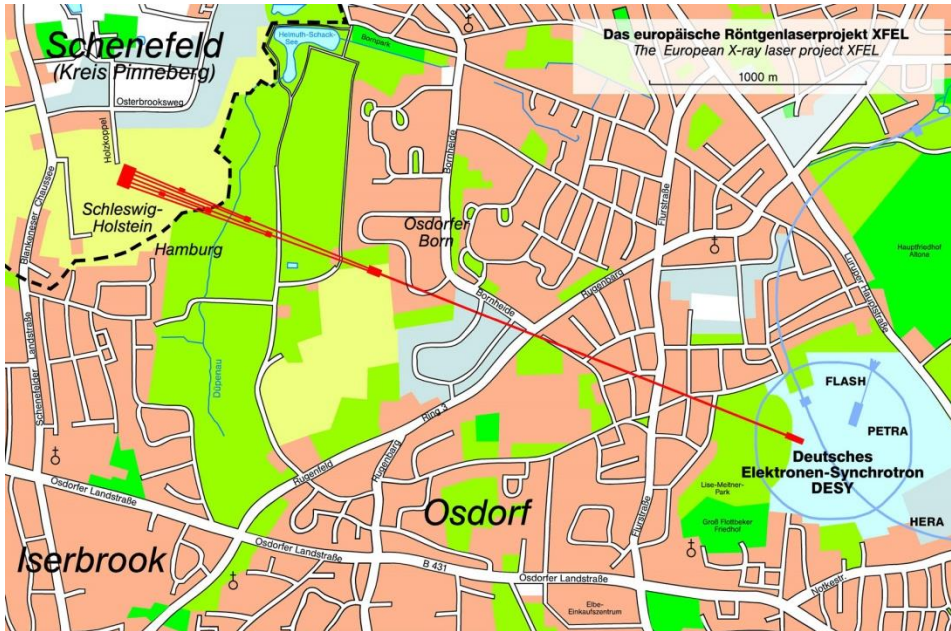
dopasowywanie do map gęstości elektronowej

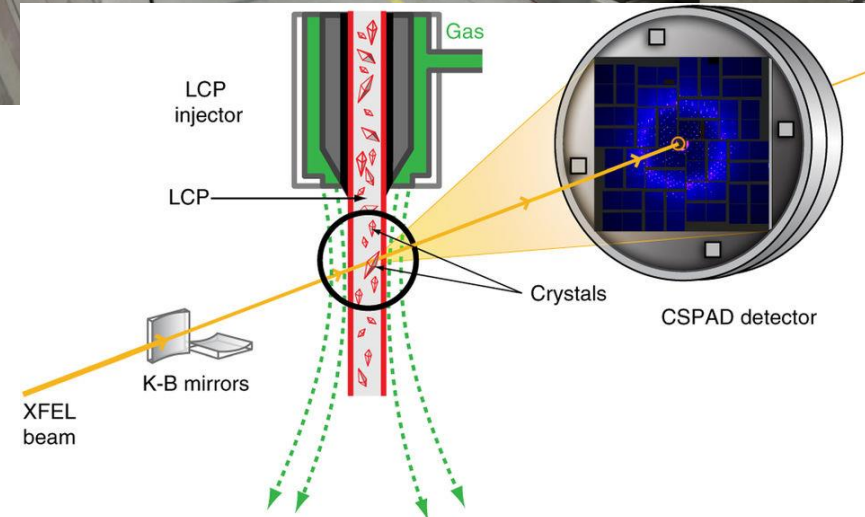
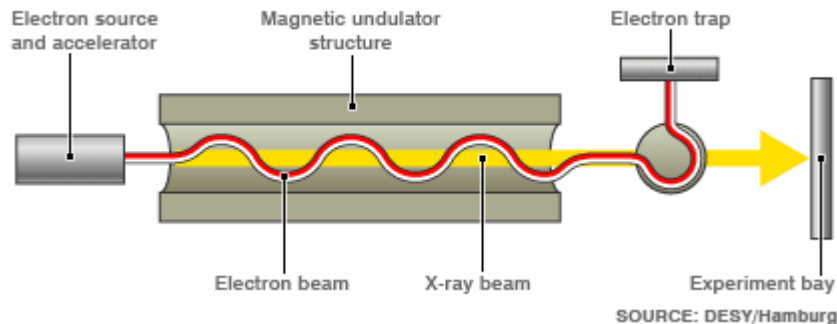

Laser Rentgenowski na Swobodnych Elektronach (XFEL)

3.4 km

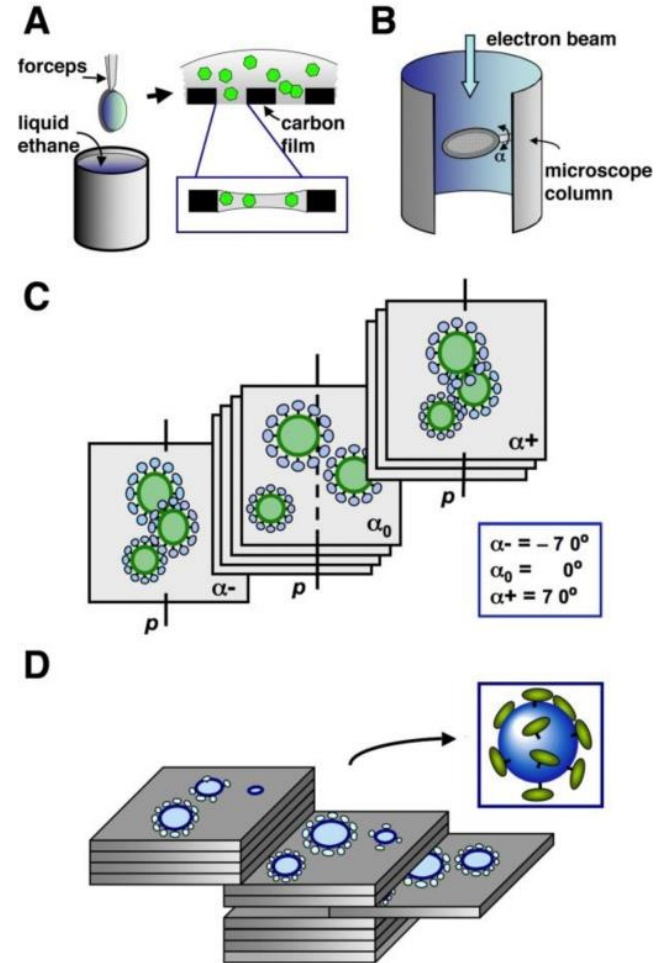
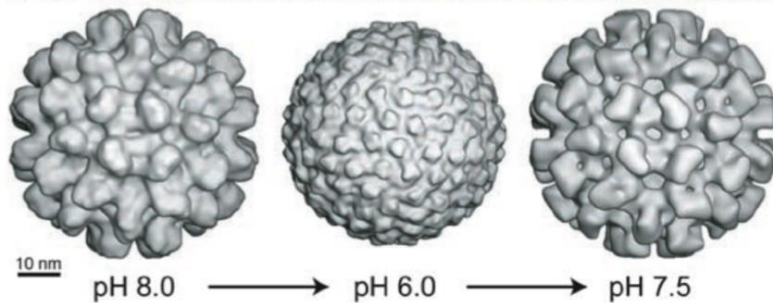
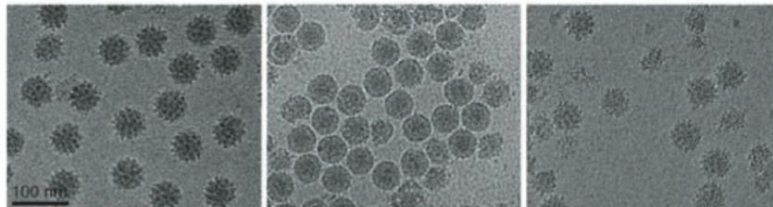
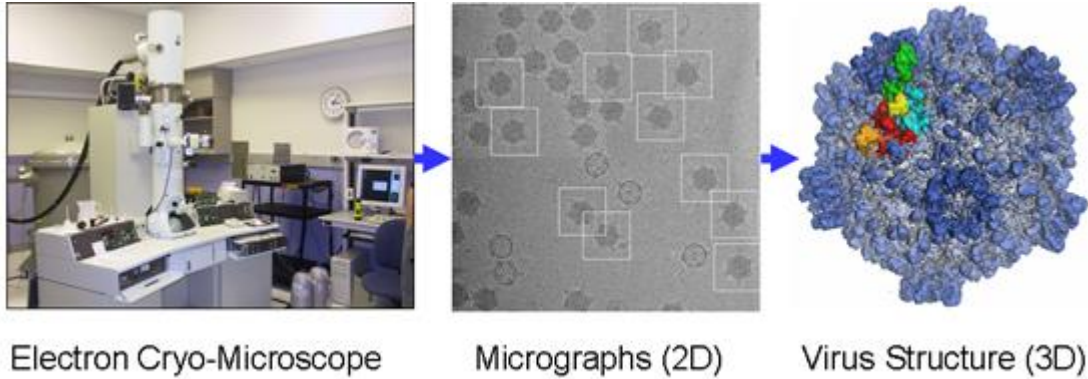

THE EUROPEAN X-RAY FREE-ELECTRON LASER (XFEL)

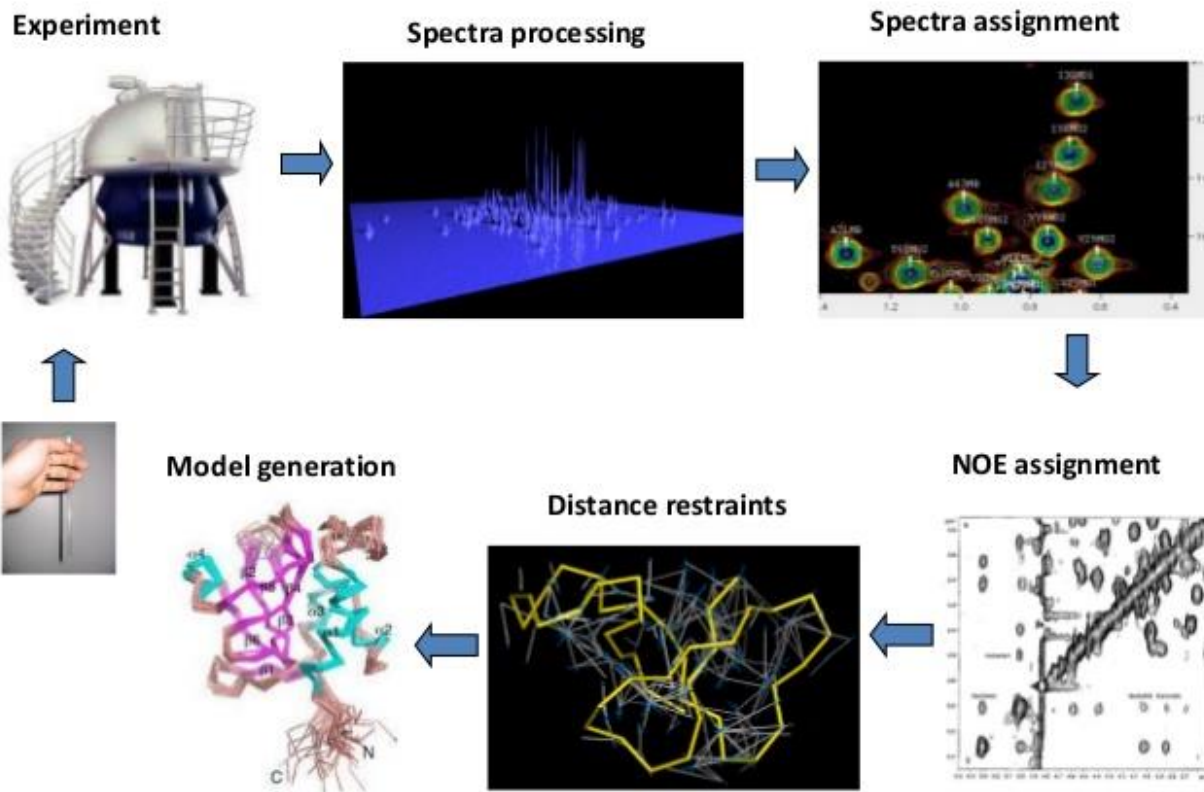

Kriomikroskopia elektronowa (cryo-EM)

Spektroskopia białek w NMR

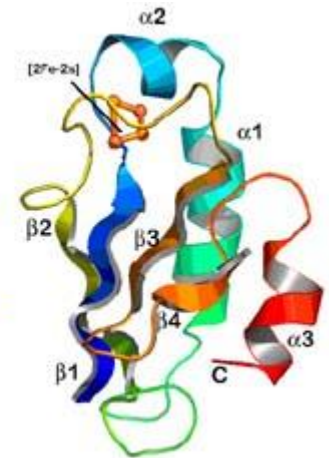
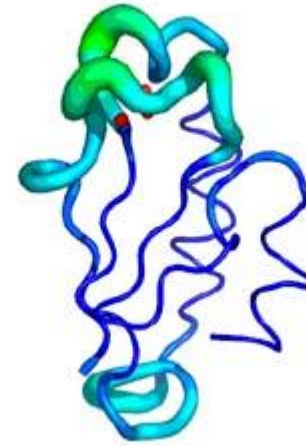
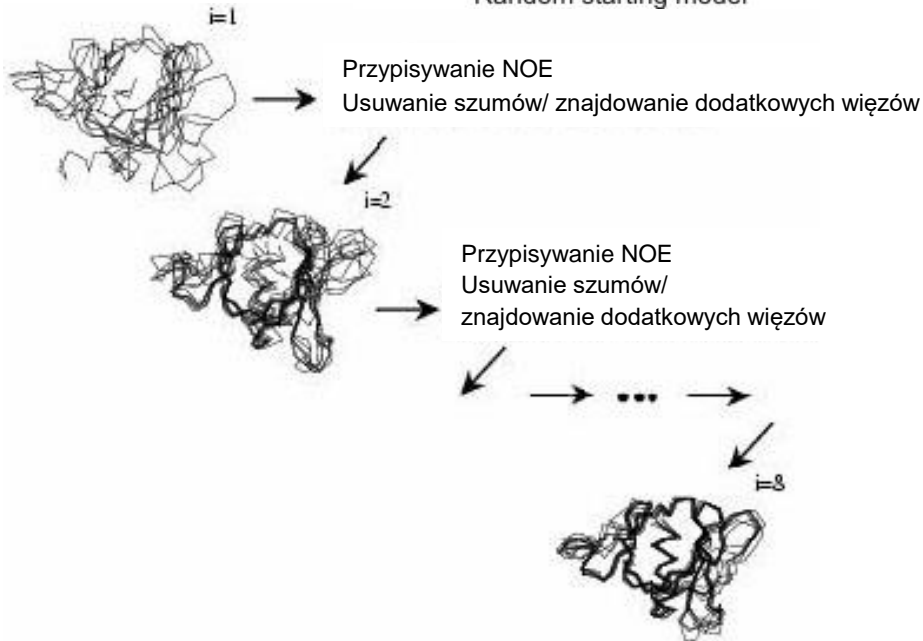
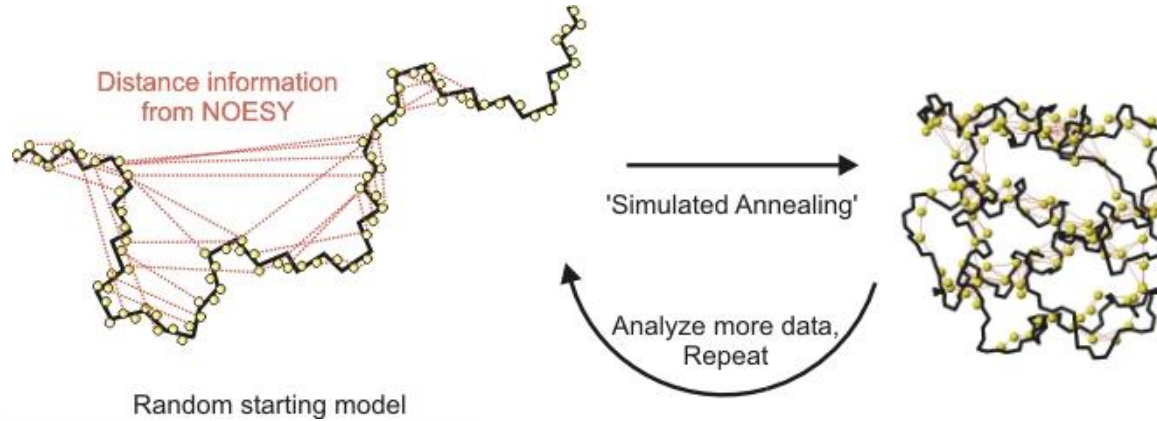
Restraints per residue:

- very high resolution >18
- high resolution 14-18
- medium resolution 10-14
- low resolution <10

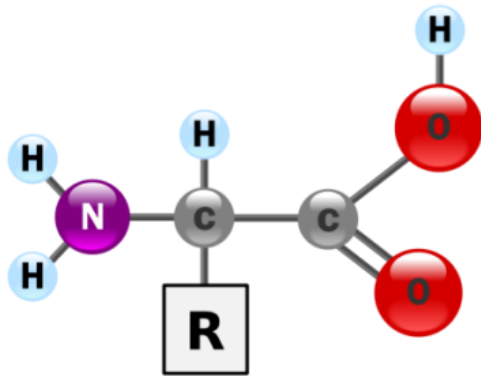

Dopasowywanie struktury do więzów z NMR

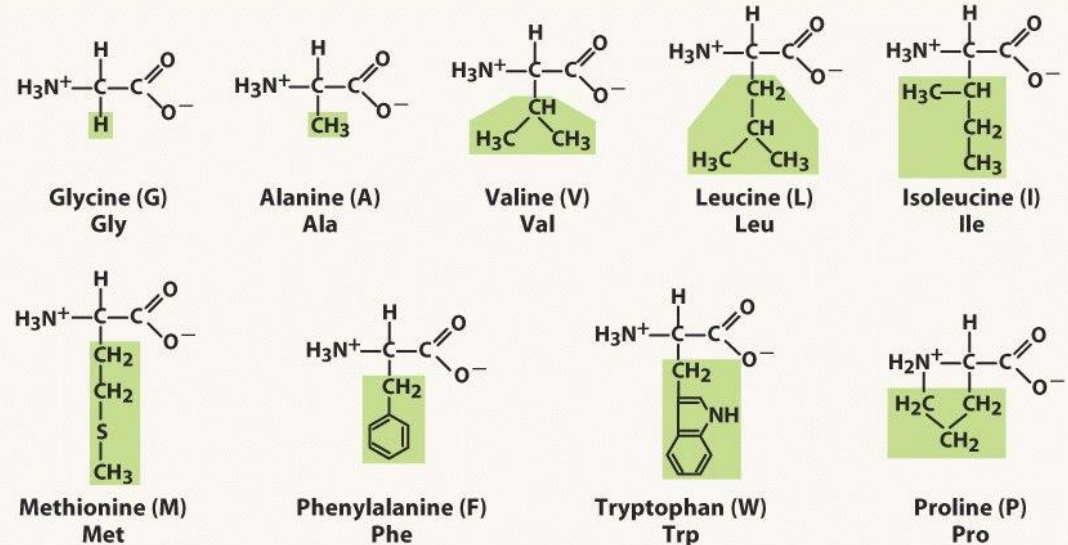

Aminokwasy

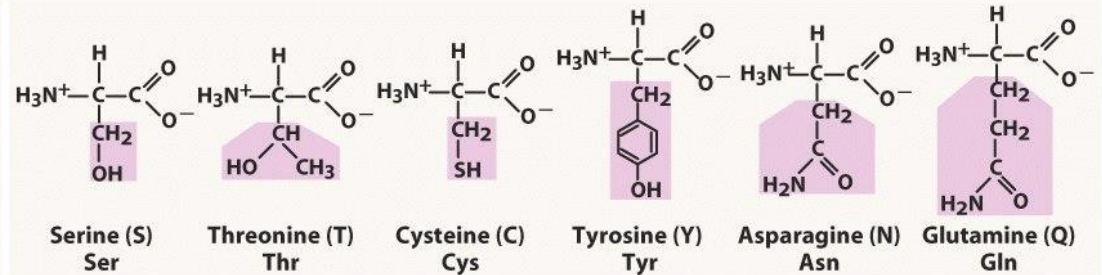

Notacja jedno- i trójliterowa

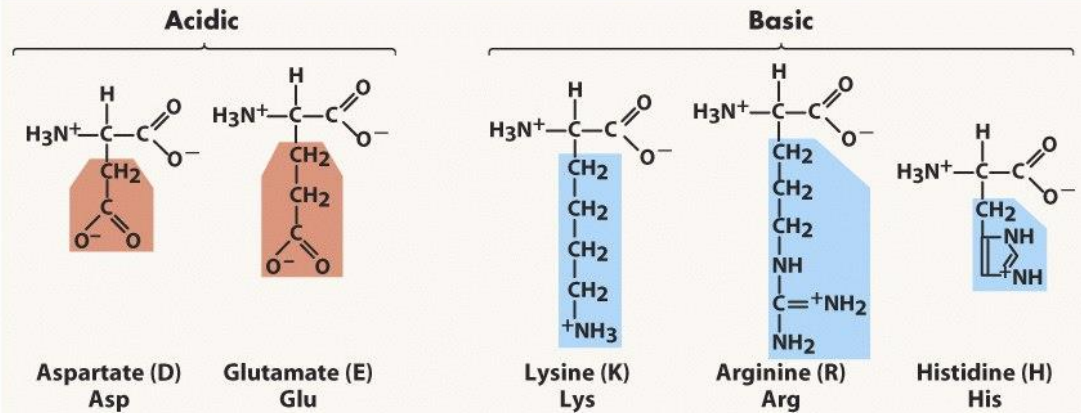
Nonpolar side chains

Polar side chains

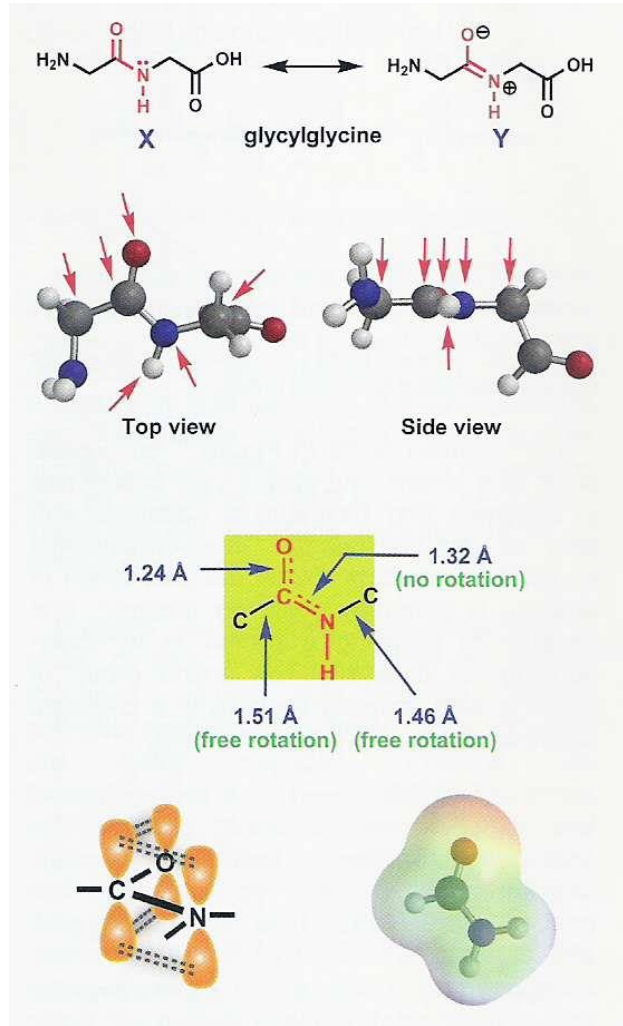
Electrically charged side chains

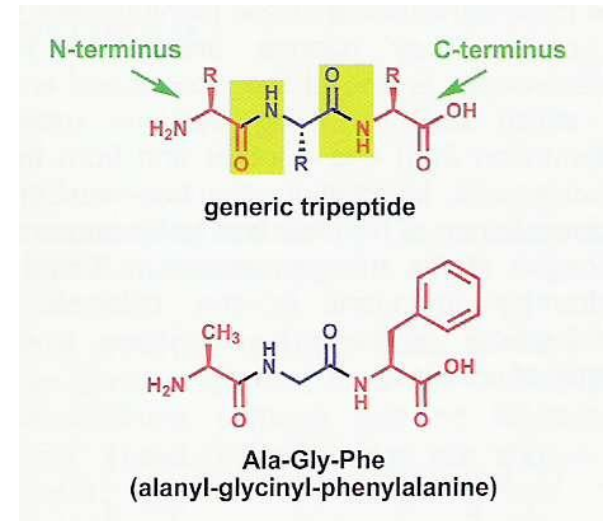

Wiązanie peptydowe

Dipeptyd Gly-Gly (GG)

Wiązanie peptydowe jest płaskie i sztywne

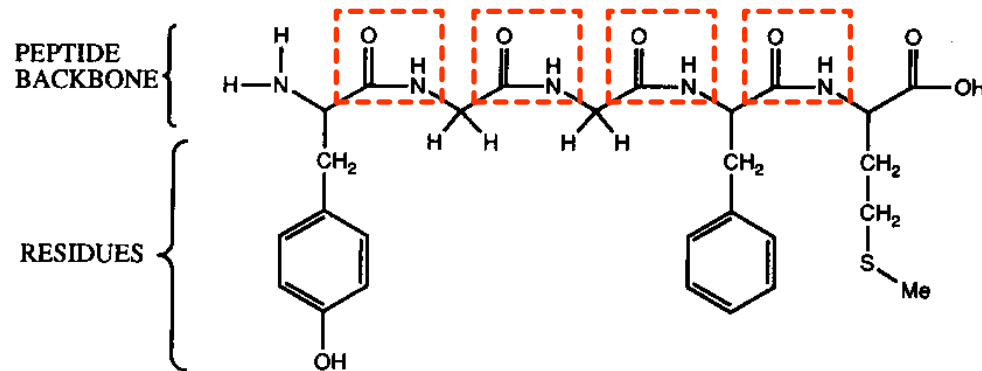
Tripeptyd Ala-Gly-Phe (AGF)

Met-enkefalina

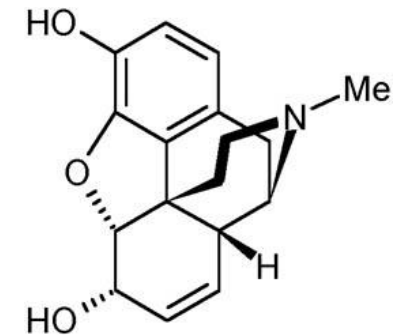
- jeden z endogennych środków przeciwbólowych

Met-enkephalin.

SHORTHAND NOTATION: H-TYR-GLY-GLY-PHE-MET-OH

Notacja jednoliterowa: YGGFM

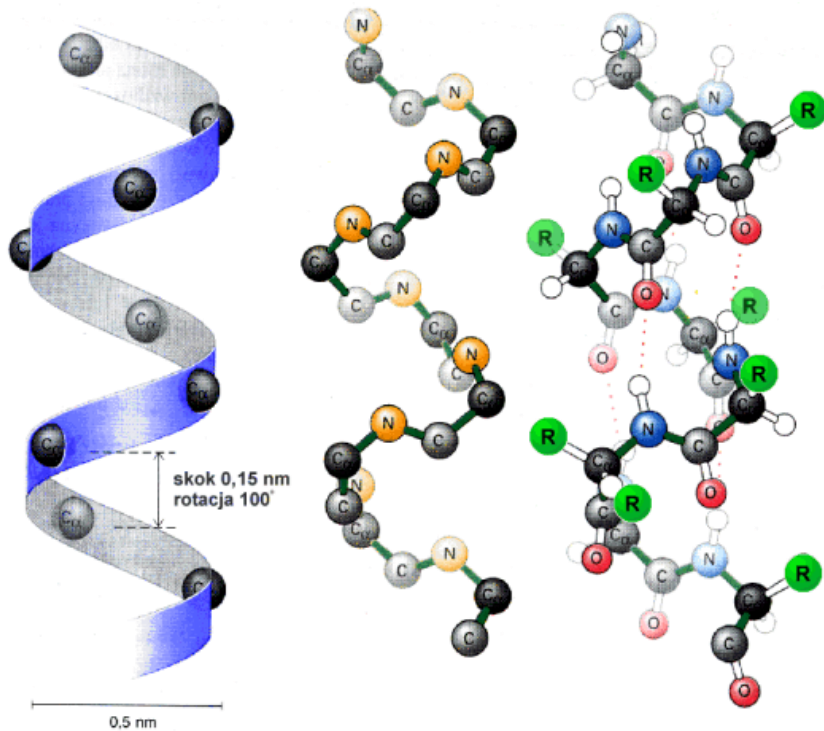

Morfina – działa na ten sam receptor

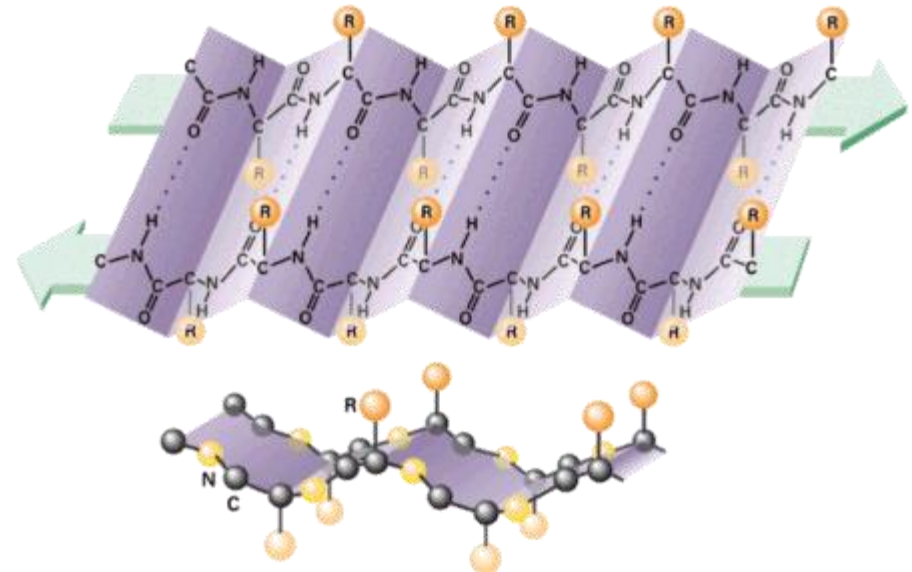
Podobieństwo?

Wiązania wodorowe w białkach

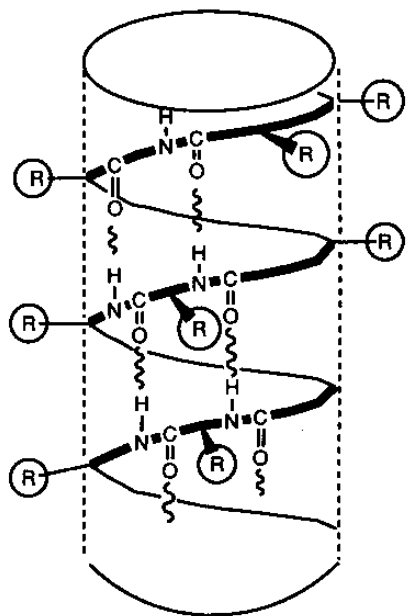
budowa α -helisy

budowa β -kartki

Struktura II- i III-rzędowa białek

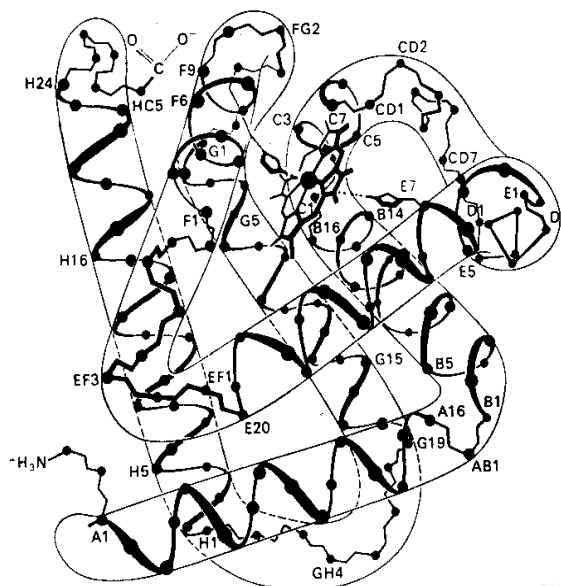

α -helisa, i+4

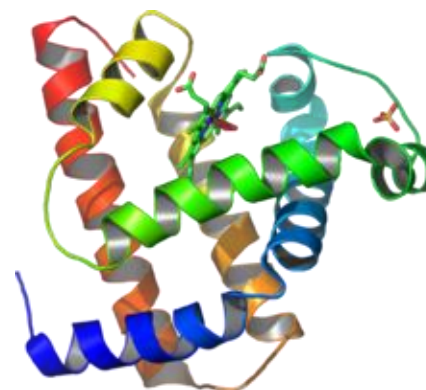
α -helisa = 3.6_{13} helisa

(pełny obrót co 3.6 aminokwasu

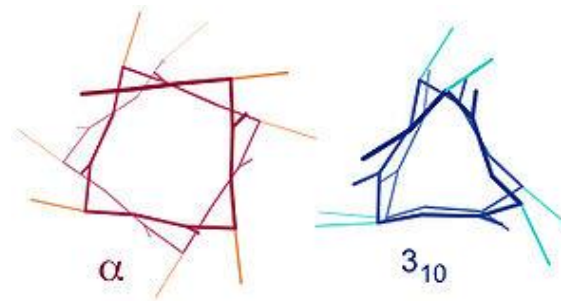
i 13 wiązań w pętli wiązania wodorowego)

mioglobina

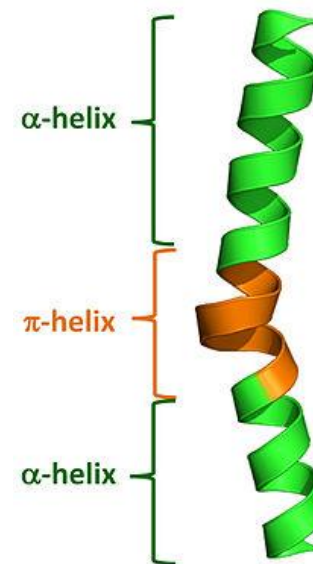

Pętle między helisami

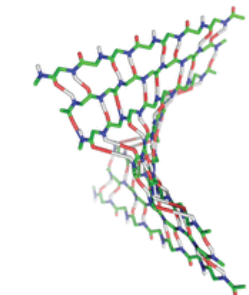
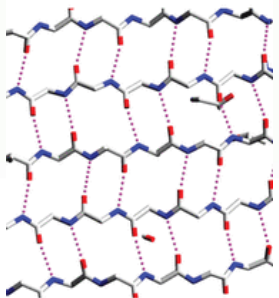
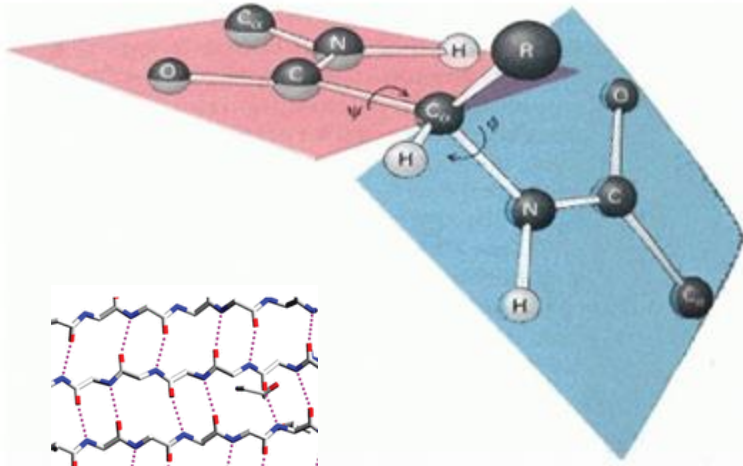
3_{10} helisa, i+3

π -helisa, i+5

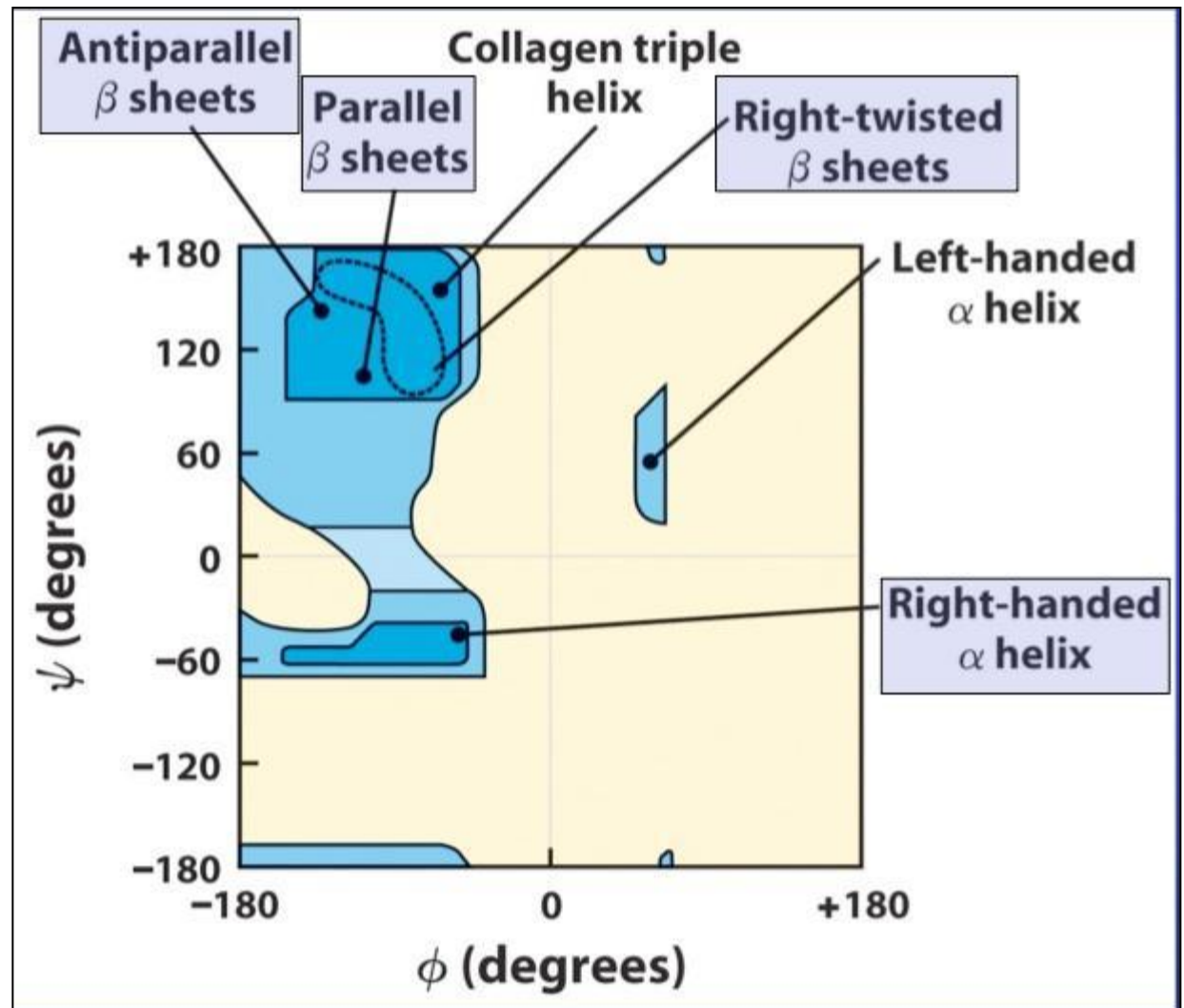
Wykres Ramachandrana

skręcona β-kartka

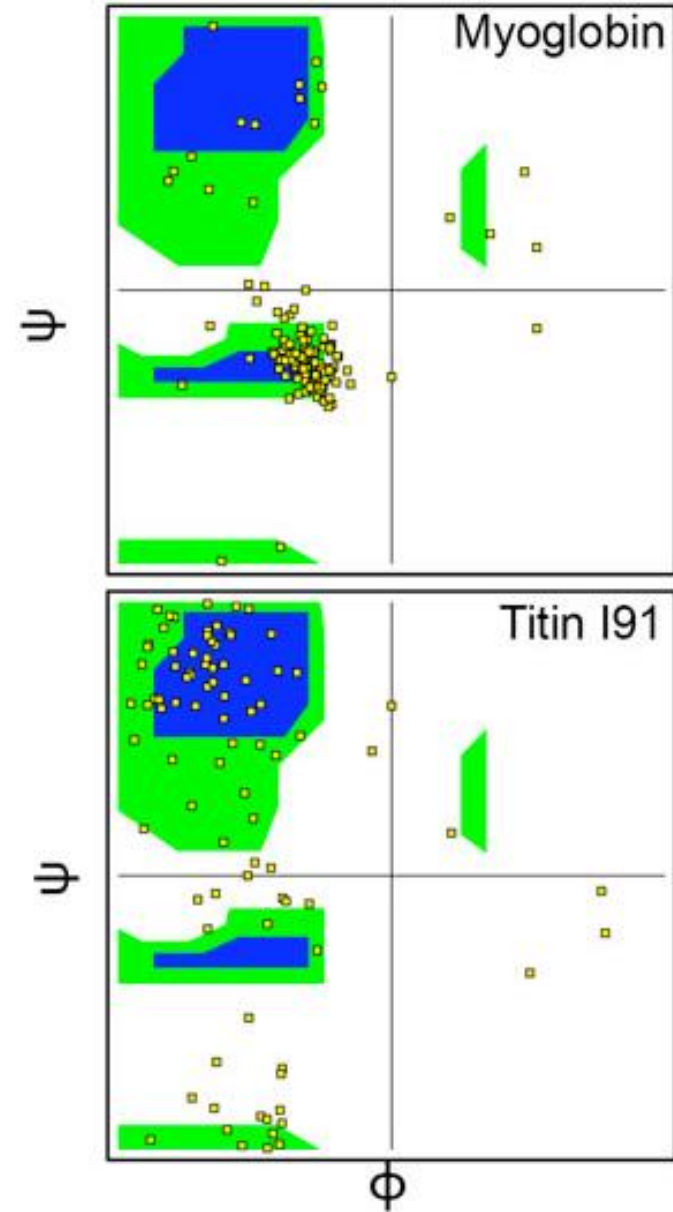
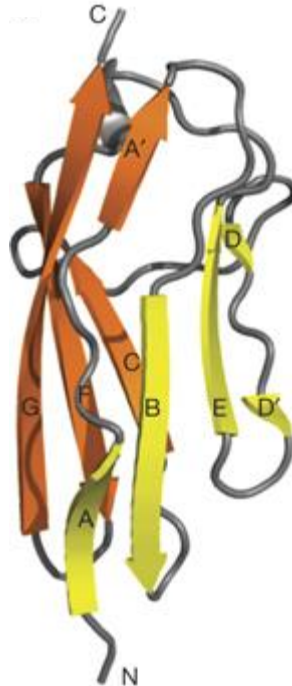
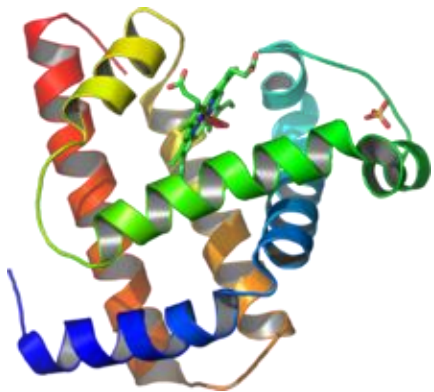
kolagen

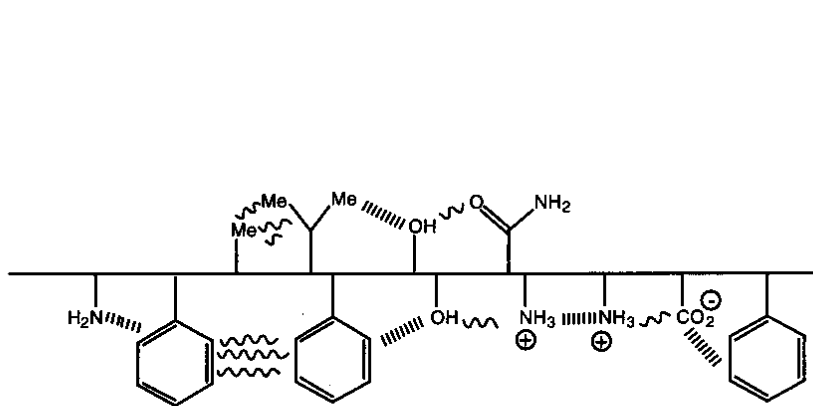
Wykres Ramachandrana

– przykłady białek

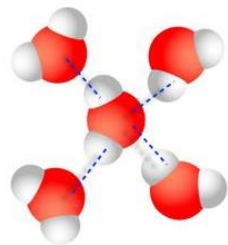
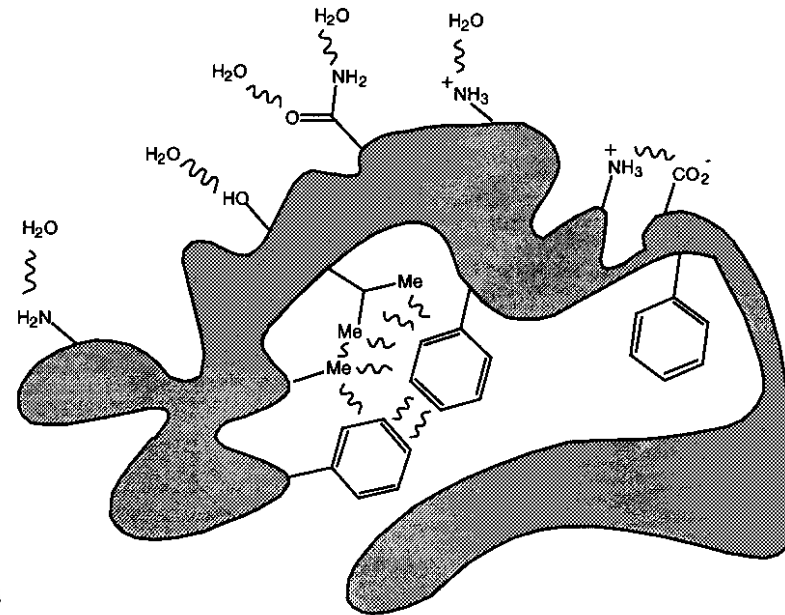

Proces zwijania się białka

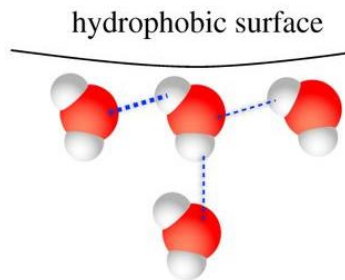

||||| Repulsive Forces
~~~~~ Attracting Forces

Tylko z uwzględnieniem entropii

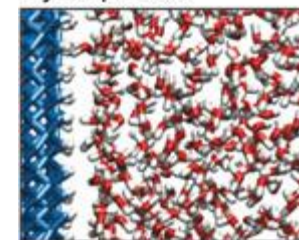

Woda w głębi roztworu:
Silne wiązania wodorowe, **słabe** efekty orientacyjne → **mobilność** (duża entropia)

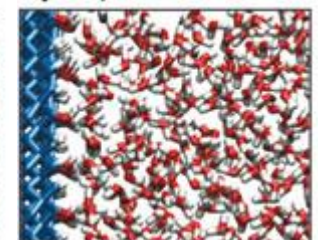

Woda przy powierzchni hydrofobowej:
Słabe wiązania wodorowe, **silne** efekty orientacyjne → **stabilność** (mała entropia)

Hydrophobic

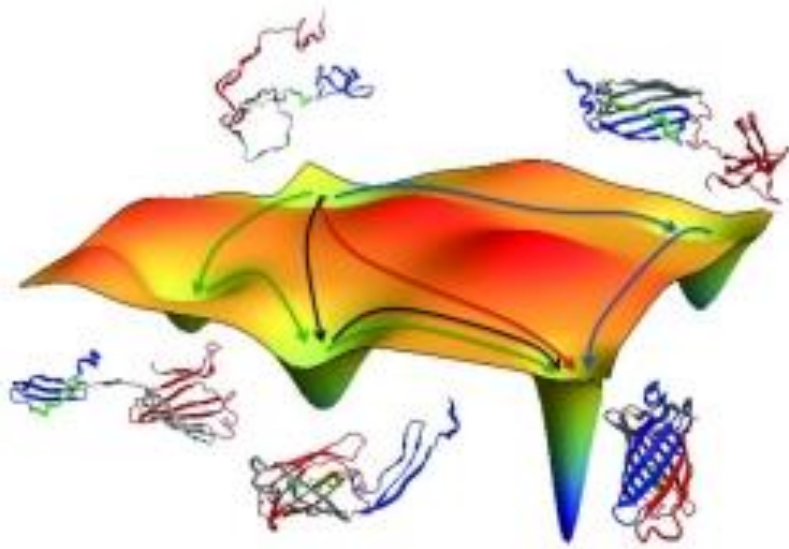
Hydrophilic

Proces zwijania się białka - energetyka

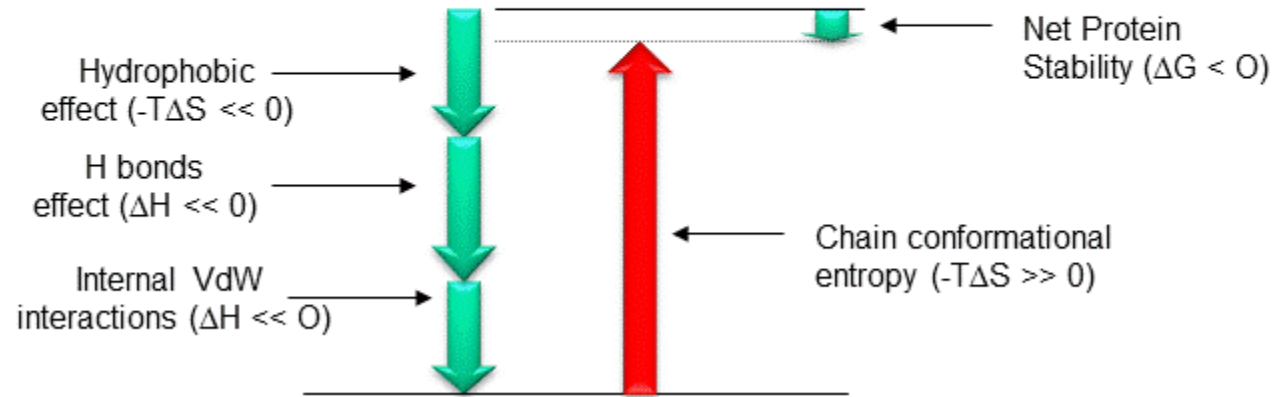

Potencjał
termodynamiczny:

$$\Delta G = \Delta H - T\Delta S$$

Thermodynamics of Protein Folding

D $\rightleftharpoons$ N

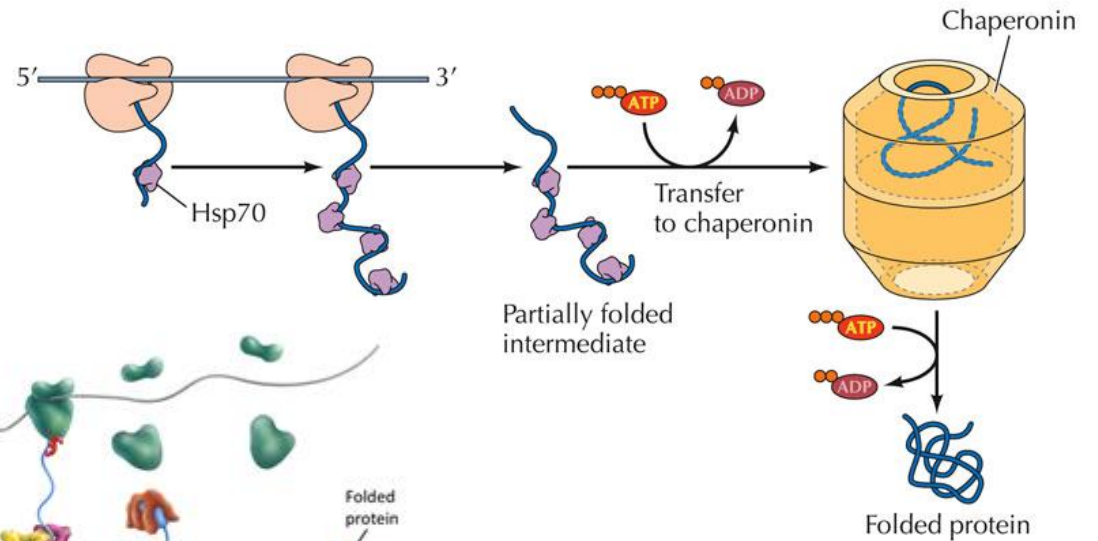
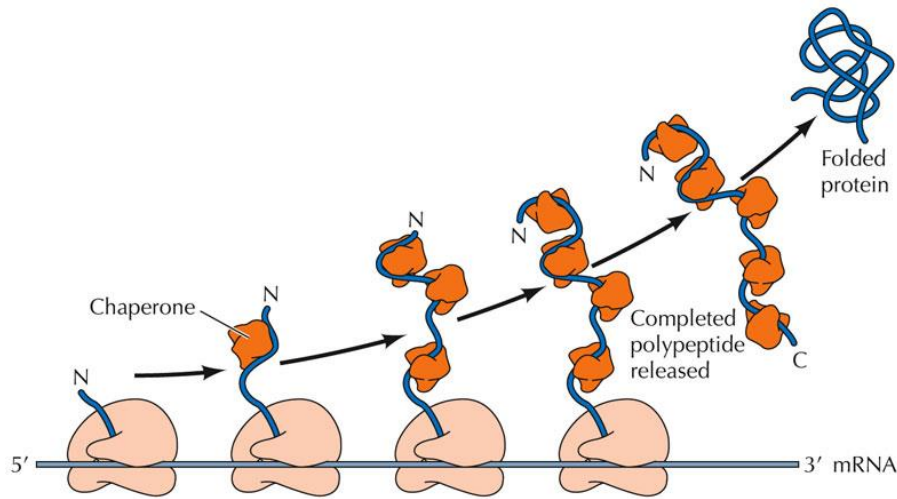
Minima kinetyczne
i termodynamiczne
podczas zwijania białka

Paradoks Levinthala:

Czas potrzebny na sprawdzenie wszystkich konformacji białka jest większy niż wiek wszechświata.

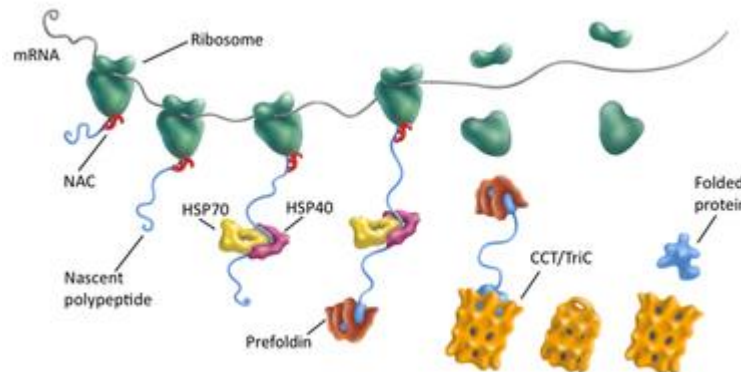

Proces zwijania się białka – udział chaperonów

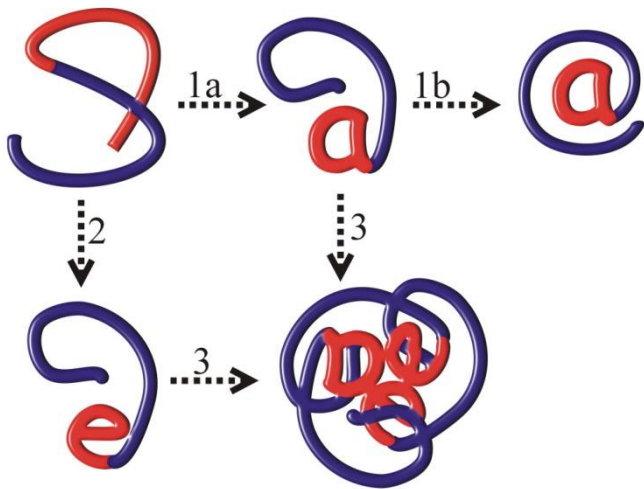
Białko chaperonowe Hsp70

THE CELL, Fourth Edition, Figure 8.21 © 2006 ASM Press and Sinauer Associates, Inc.

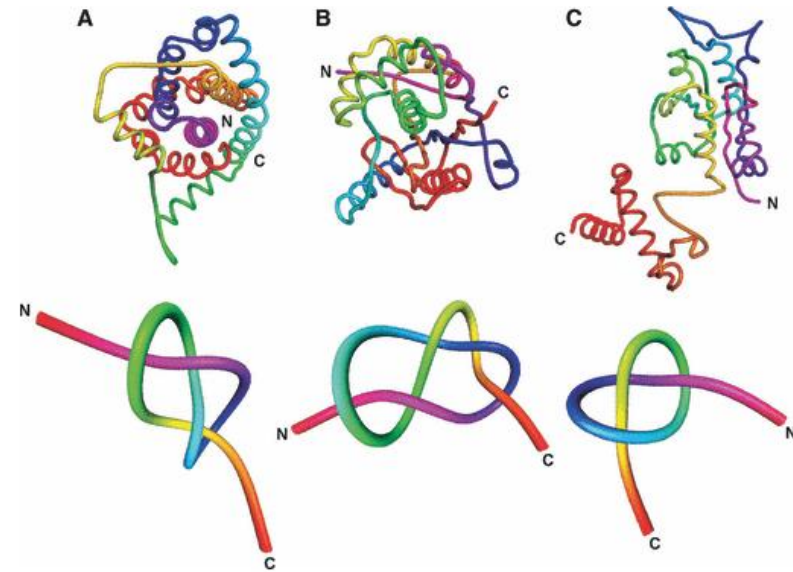

Proces zwijania się białka – misfolding

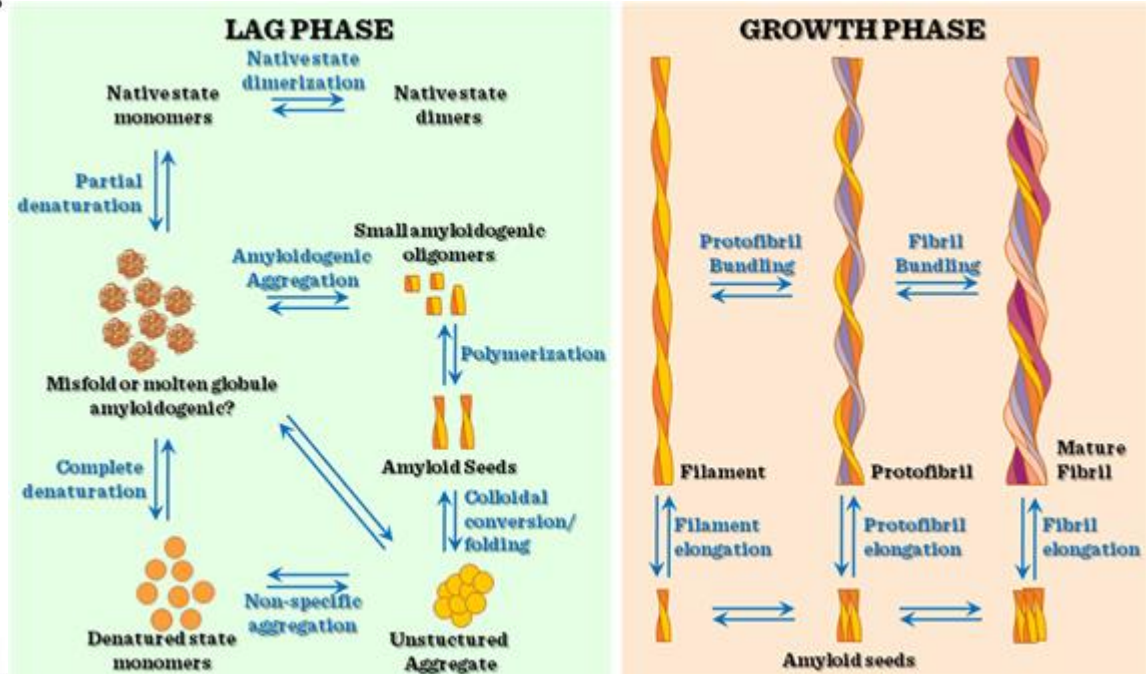
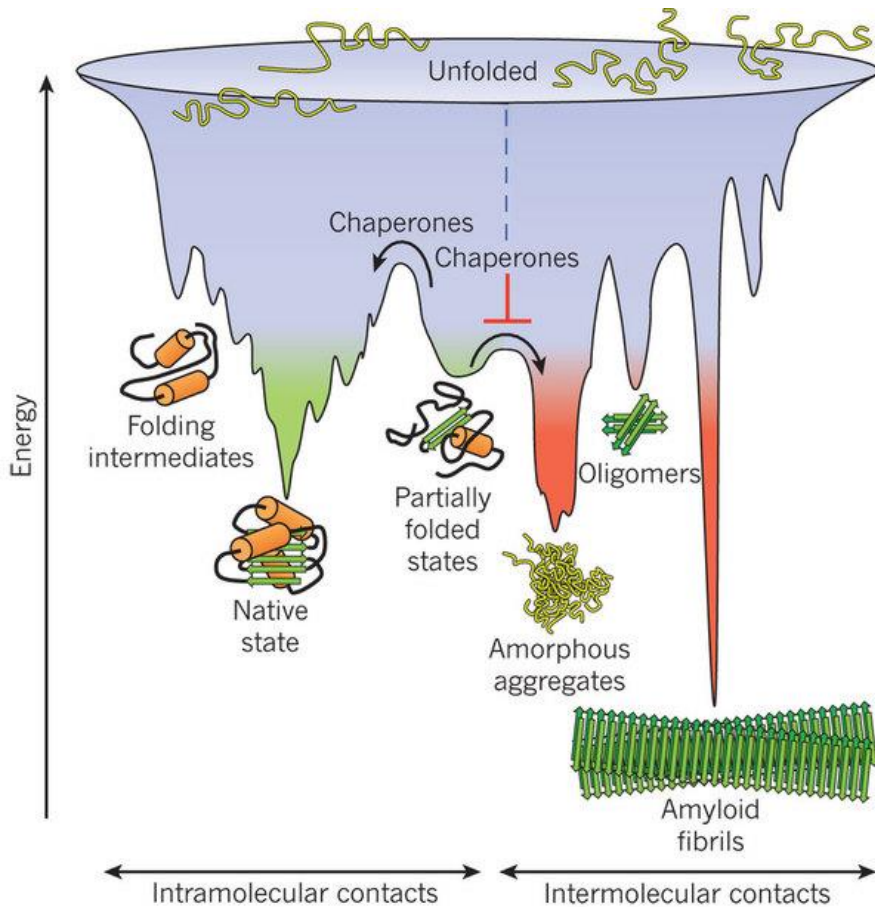
Schemat misfoldingu i powstawania agregatów

Enzymy z węzłami: struktury prawidłowo zwinięte!
PDB: 1YVE, 1XD3, 1UAJ.

Proces zwijania się białka – amyloidy

Powstawanie amyloidów

Wczesne formy amyloidów - najbardziej szkodliwe?

Amyloidy są termodynamicznie trwalsze niż natywne białko! Także są celami leków.

Klasyfikacje leków według:

- **Efektu farmakologicznego**

przeciwbólne, antyalergiczne, antybiotyki

- **Struktury chemicznej**

penicyliny, opiaty, benzodiazepiny, steroidy

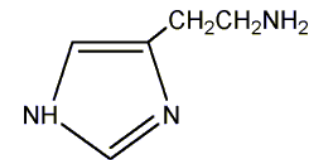
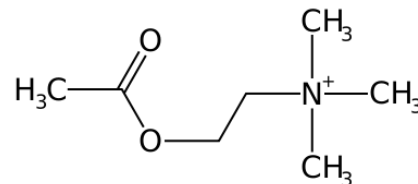
- **Docelowego układu w organizmie**

np. leki antyhistaminowe – blokują wytwarzanie lub uwalnianie histaminy

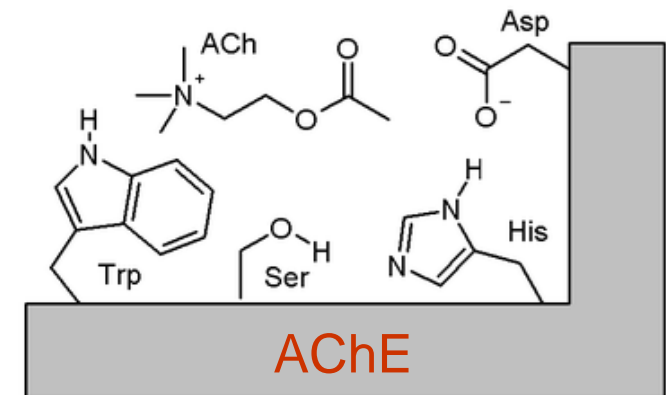
- **Miejsca akcji leku**

np. antycholinesterazy - hamują rozkład ACh przez

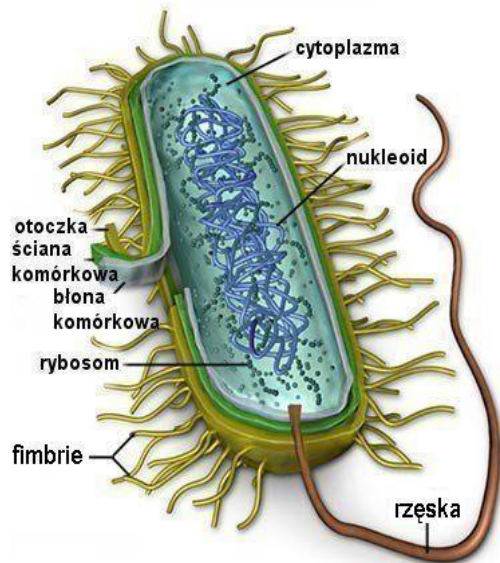
Stosowane w leczeniu choroby Alzheimera

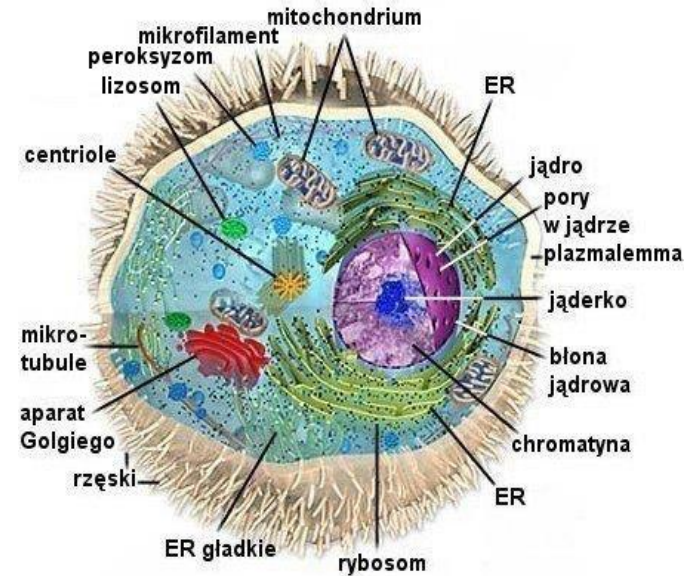
Histamina

Miejsca działania leków

komórka bakteryjna

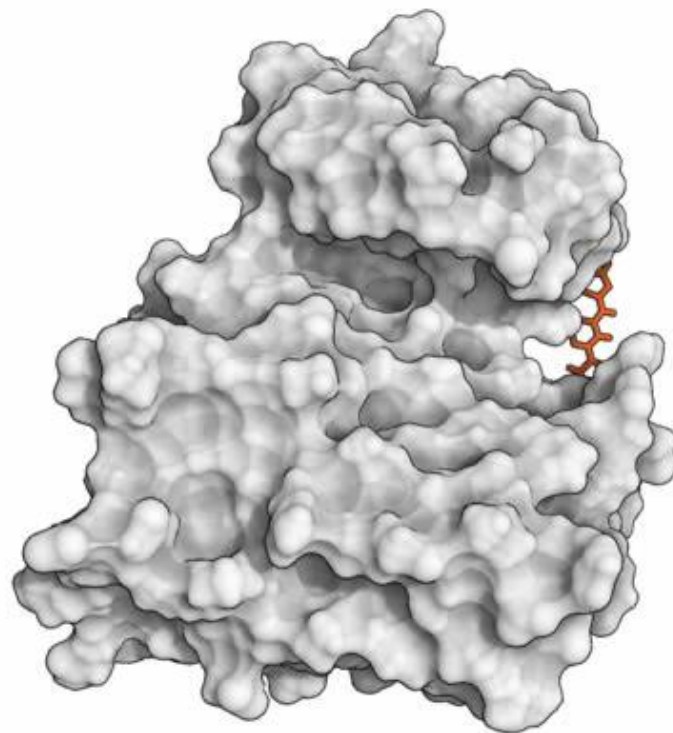

komórka zwierzęca

- Białka (glikoproteiny): enzymy i receptory komórkowe
- Kwasy nukleinowe DNA i RNA (rybosom)
- Lipidy: tworzenie tunelu w błonie (grzybobójcze) lub jako przekaźnik jonów

Dynamika wiązania ligandów (substrat, inhibitor, ...)

Wiązanie do enzymu

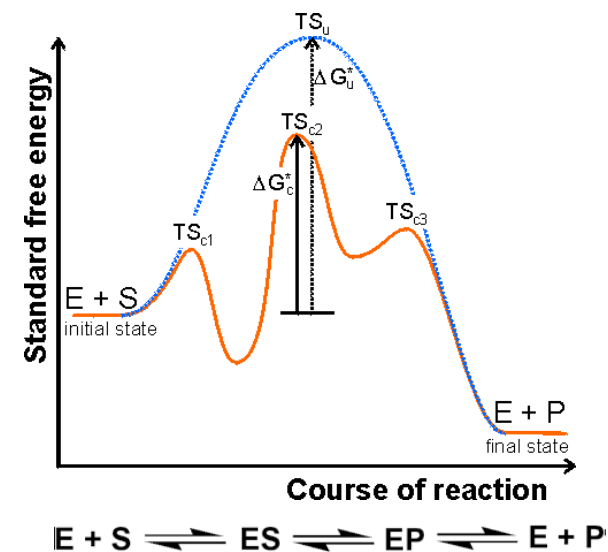
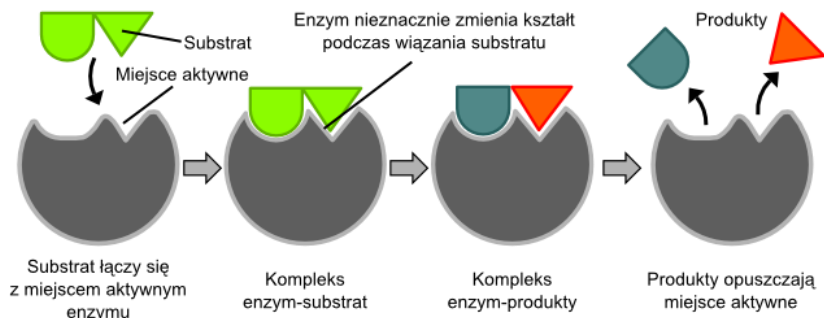
Symulacja dynamiki molekularnej ~1 ms (all-atom, w roztworze wodnym)

Wiązanie leków do białek - enzymy

• Typy ligandów:

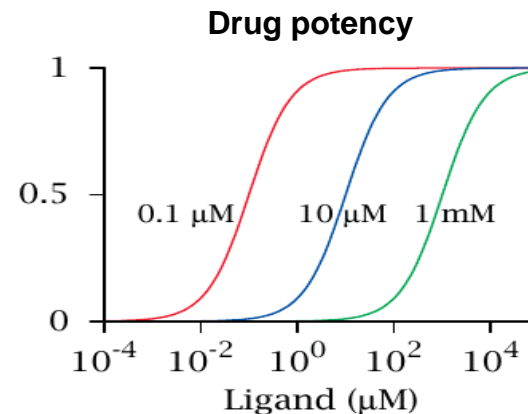
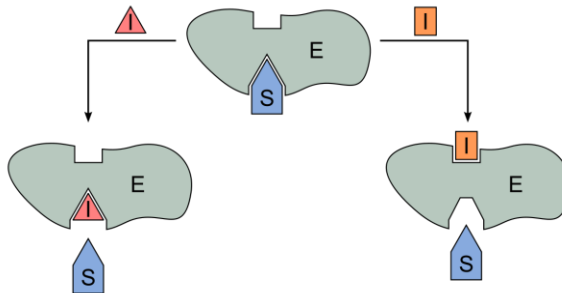
- substraty
- inhibitory

• Typy inhibitorów:

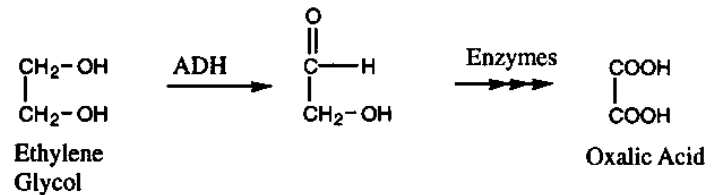
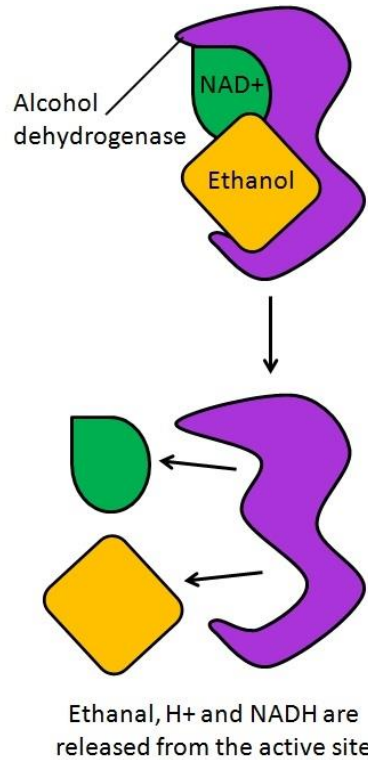
- inhibitory współzawodnicze (odwracalne)
- Inhibitory niewspółzawodnicze

- nieodwracalne
- odwracalne (allosteryczne)

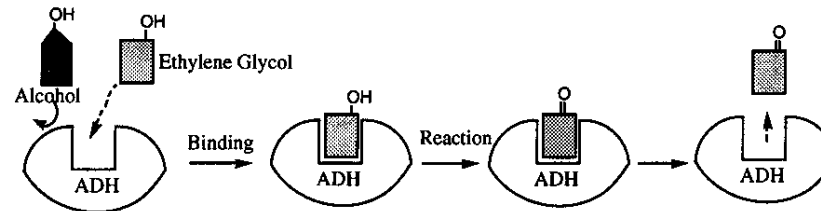

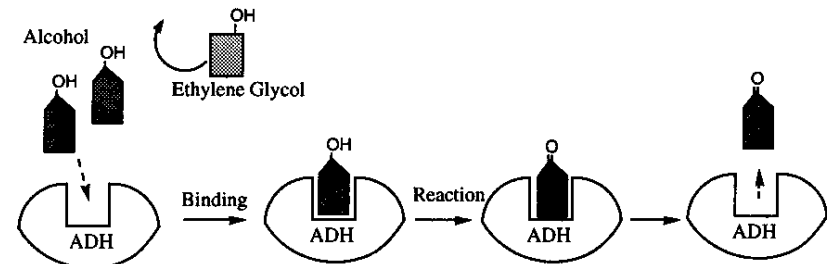
Miejsce aktywne enzymu

OXIDATION OF ETHYLENE GLYCOL

BLOCKING WITH EXCESS ALCOHOL

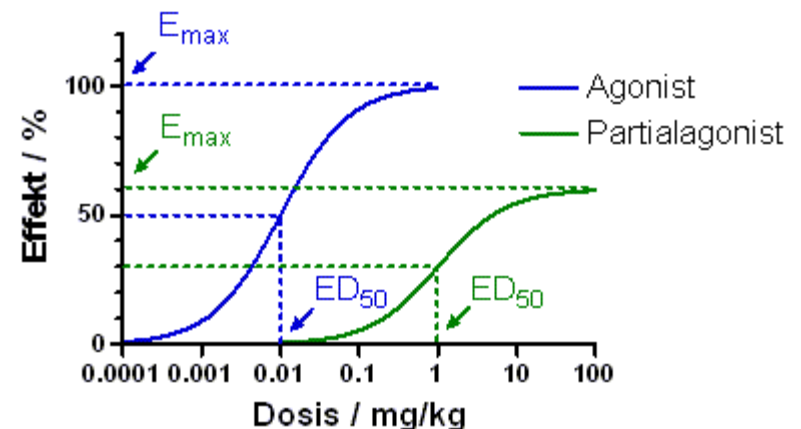
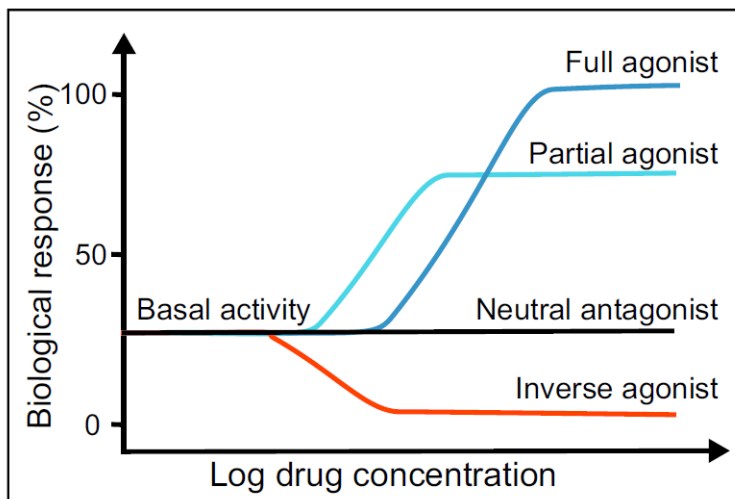
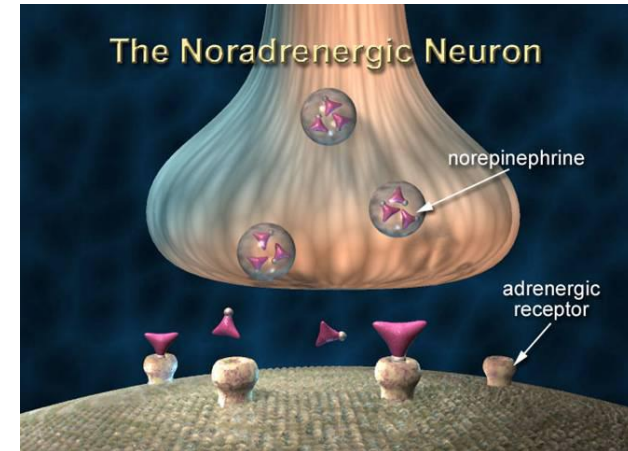
kofaktor NAD+ jest potrzebny do zajęcia reakcji

Wiązanie leków do białek - receptory

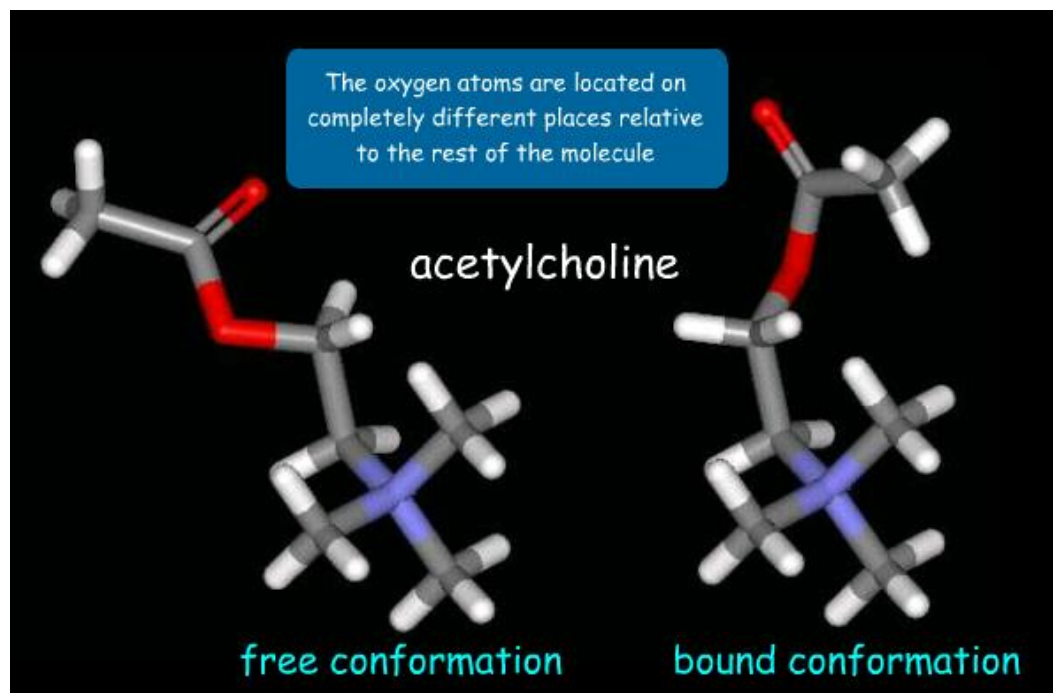
- **Wiązanie do receptorów**
  - **agoniści** (aktywują receptor)
  - **antagoniści** (blokują receptor)
  - **odwrotni (inwersyjni) agoniści** (zmniejszają naturalną aktywność receptora)

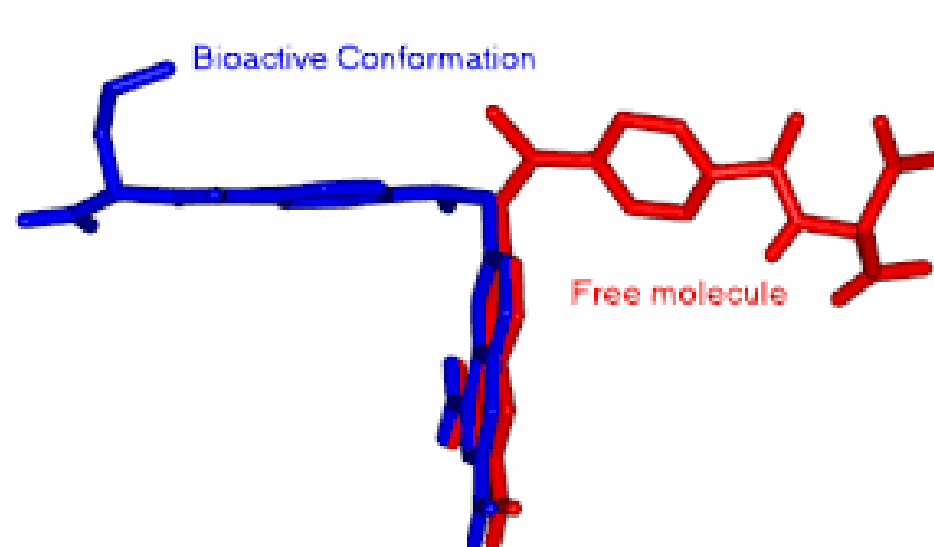
Siła wiązania (ED_{50}) i efekt działania (E_{max}) ligandów są niezależne w receptorach

Adaptacja liganda podczas wiązania

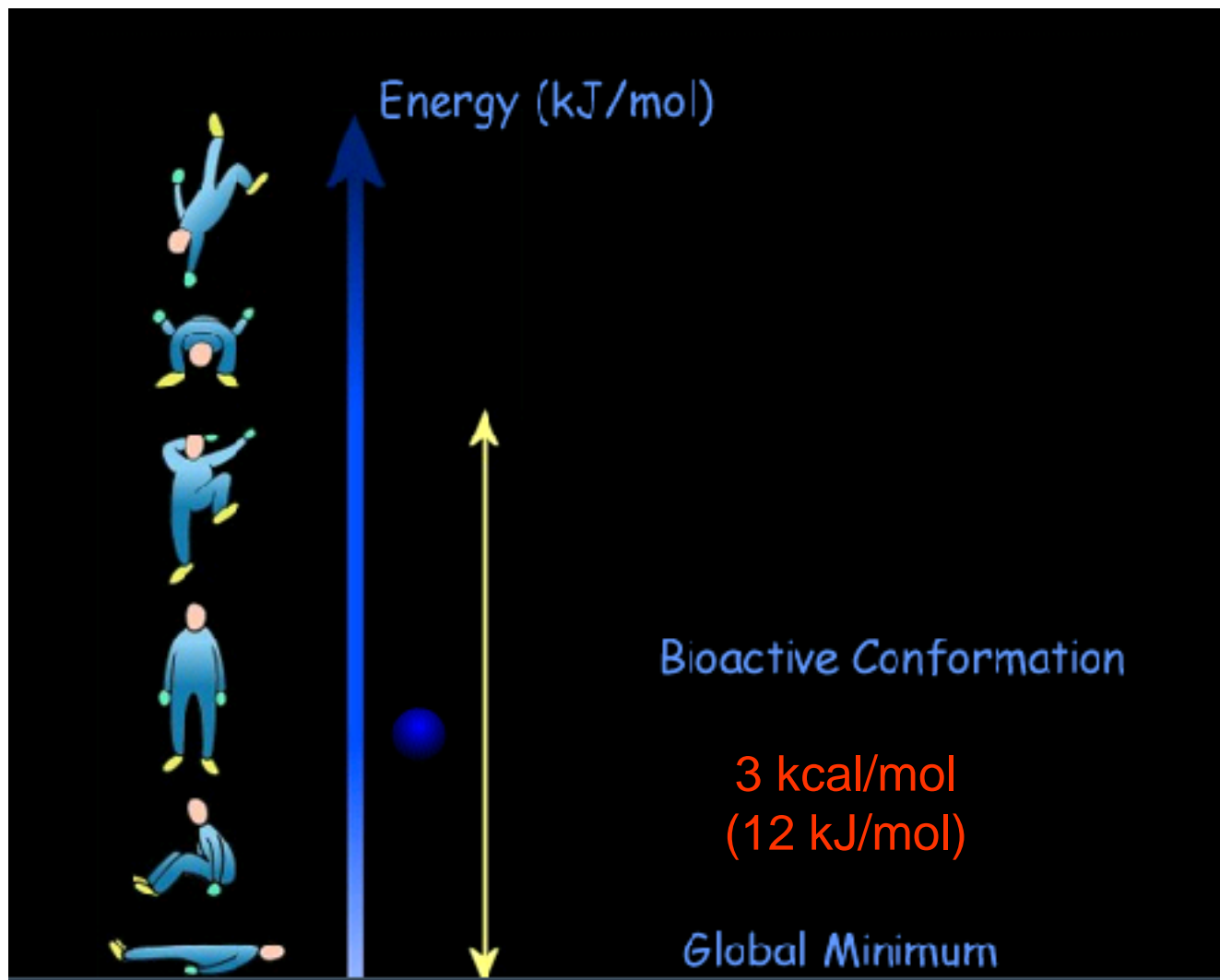
konformacja bioaktywna

**konformacja
bioaktywna**

Konformacja bioaktywna liganda

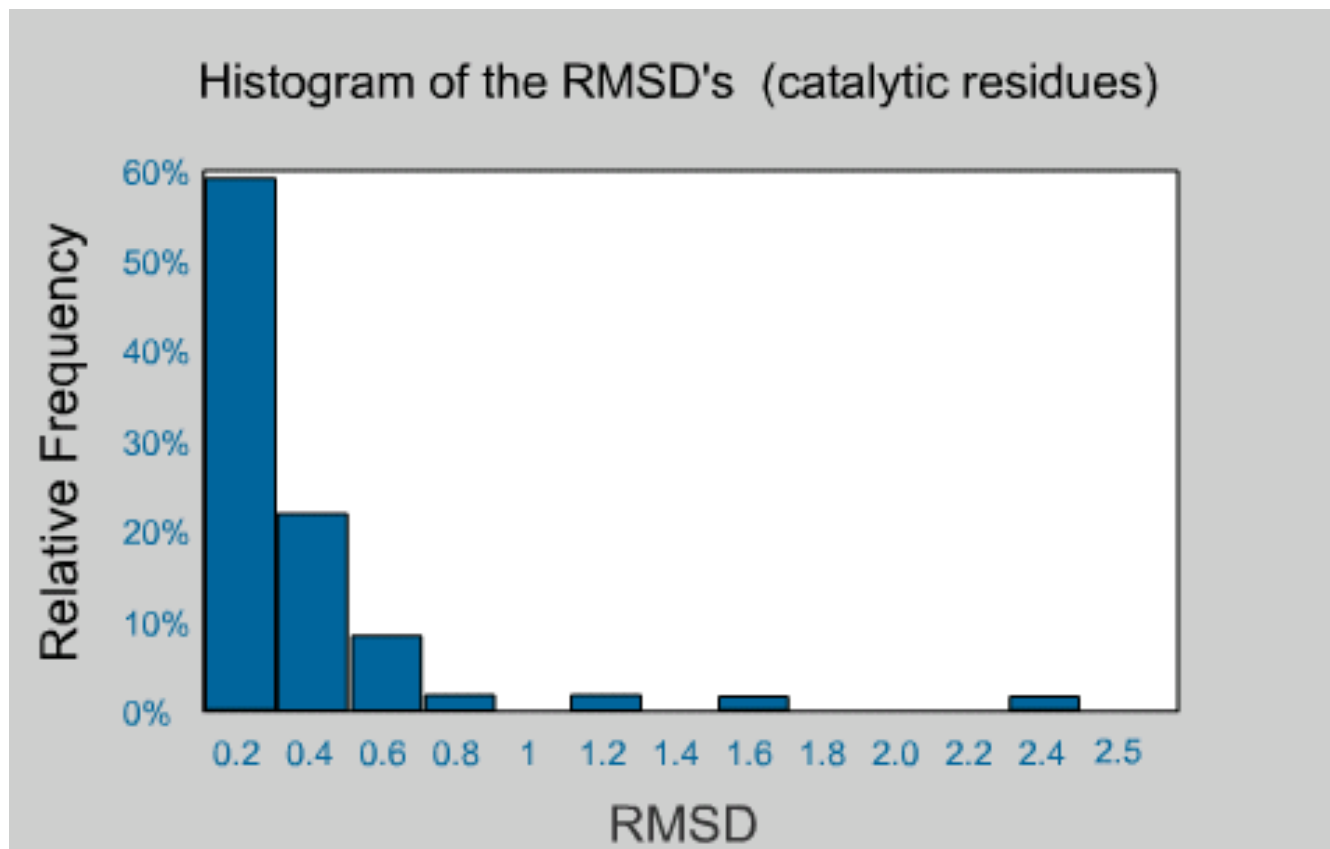

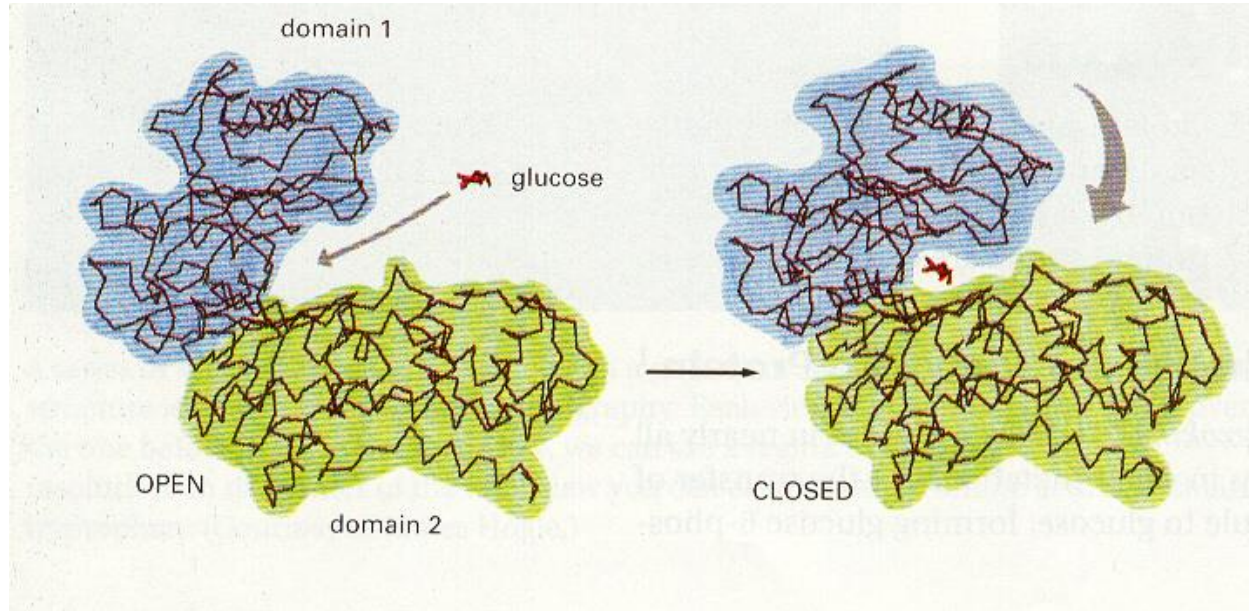

Adaptacja enzymu podczas wiązania

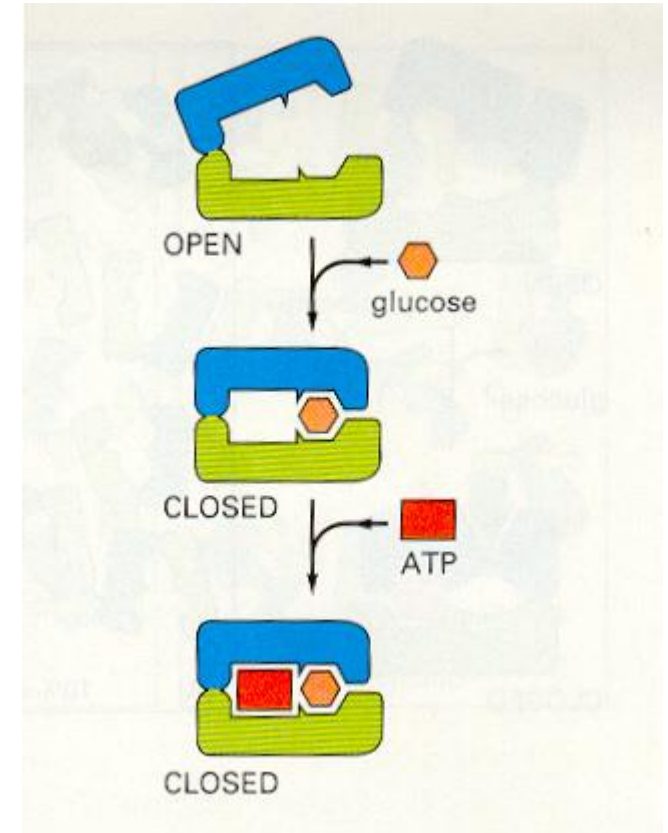
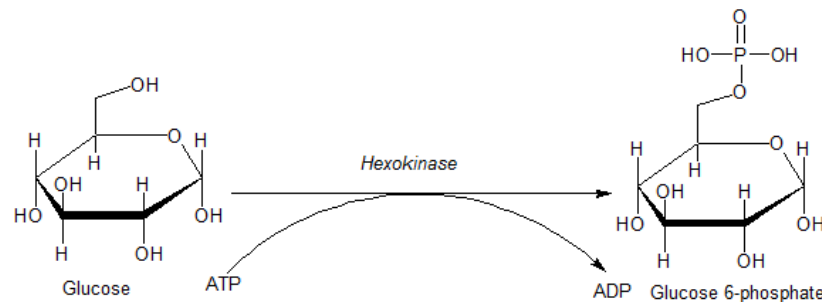
reszty katalityczne

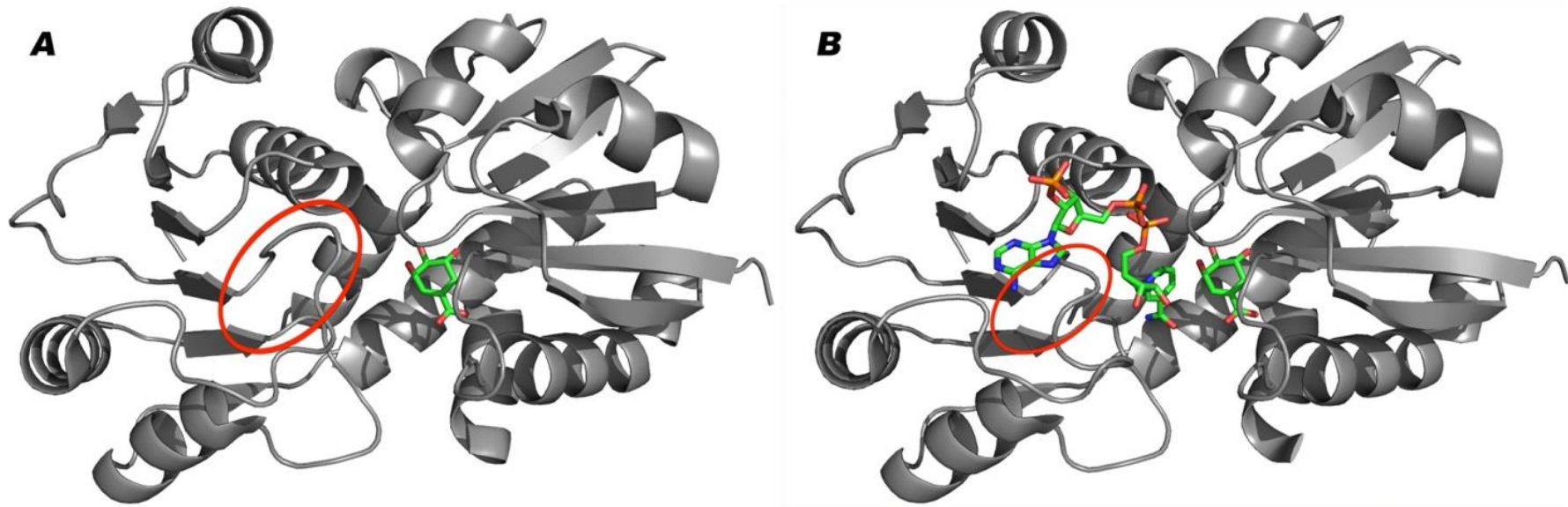
Duże zmiany konformacyjne białka selekcja konformacji przez ligand

Glucose hexokinase

Zmiany konformacyjne enzymów podczas wiązania ligandów

Shikimate dehydrogenase from *Helicobacter pylori*
 substratem jest kwas szikimowy, również kwas chinowy (quinic acid)
 → biosynteza Phe, Tyr, Trp + leki p.bakteryjne, p.wirusowe, p.zapalne

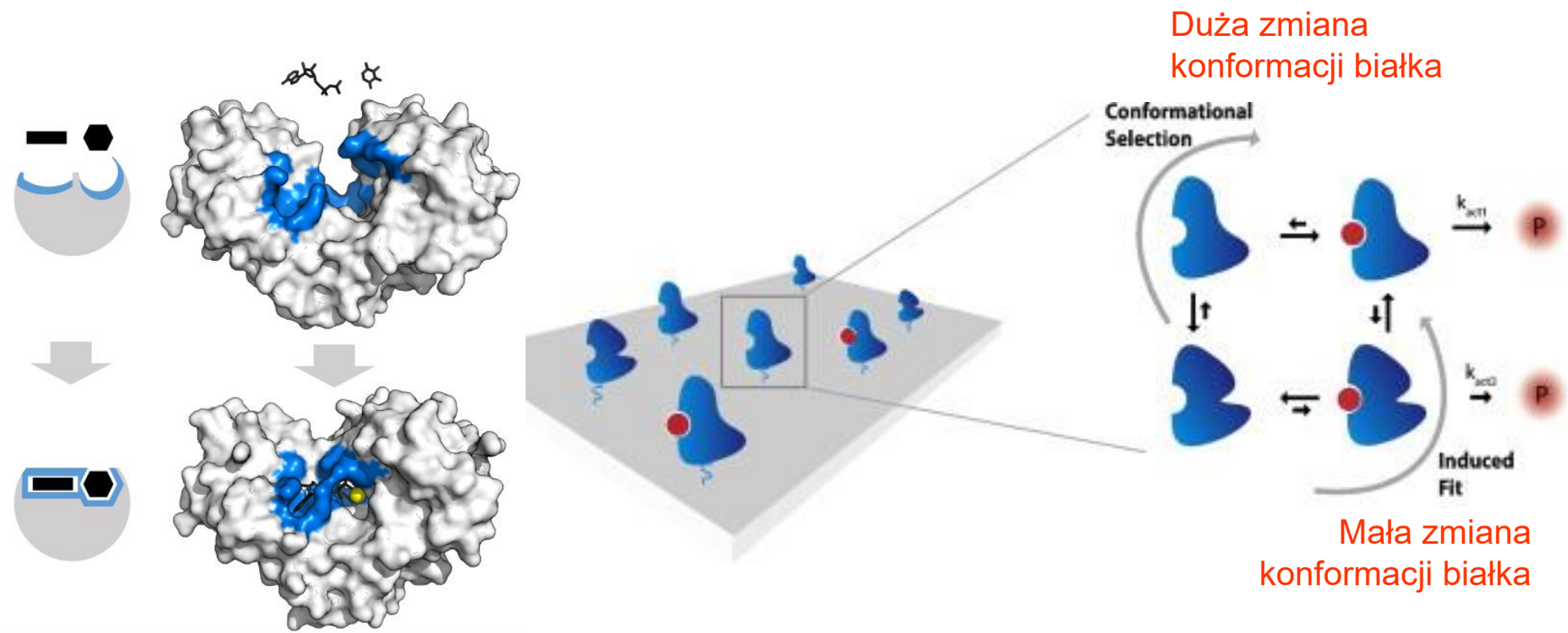
Struktura bez kofaktora (PDB id:3PHH)

z kofaktorem (PDB id: 3PHI)

Indukowane dopasowanie

Mechanizmy wiązania ligandów

Indukowane dopasowanie i selekcja konformacyjna

Uzupełnianie się obydwu mechanizmów

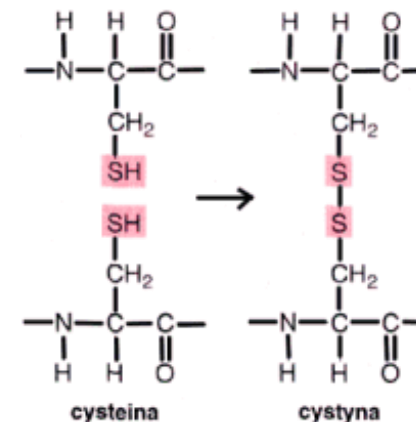
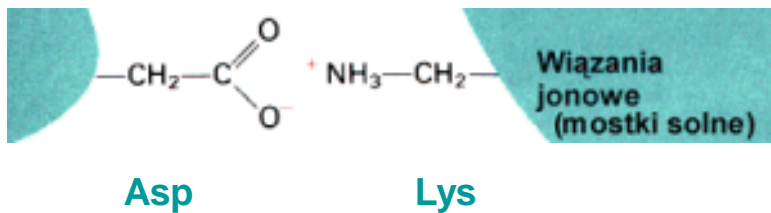
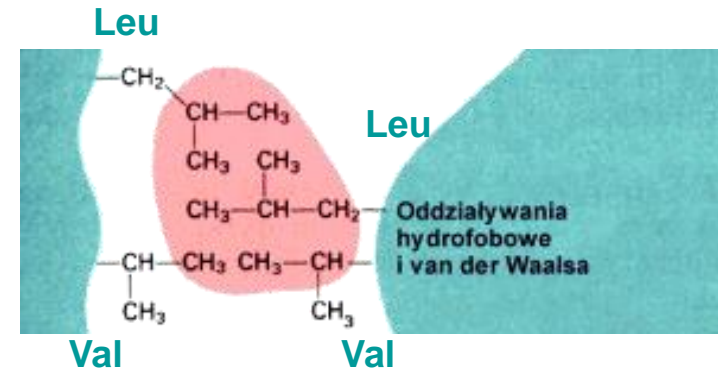
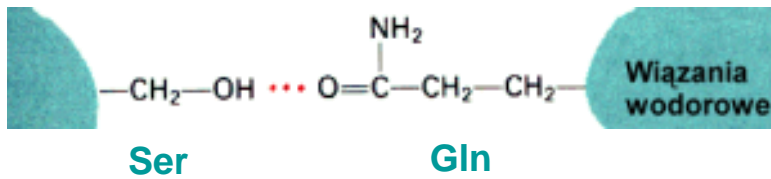
Modelowanie rozpoznawania w układzie lek-receptor

rok	model	autor
1890	klucza i zamka (<i>lock-and-key</i>) → komplementarność	Emil Fischer
1958	indukowanego dopasowania (<i>induced fit</i>) → tolerancja	Daniel Koshland
2003	zespołu konformacji celu mol. (<i>ensemble of conformations</i>) → różnorodność	Buyong Ma <i>et al.</i> Monod-Wyman-Changeux (allosteric - 1961)

**Wszystkie modele są złe, ale niektóre są użyteczne
(George Box)**

Wiązania (kierunkowość) i oddziaływania w łańcuchach bocznych

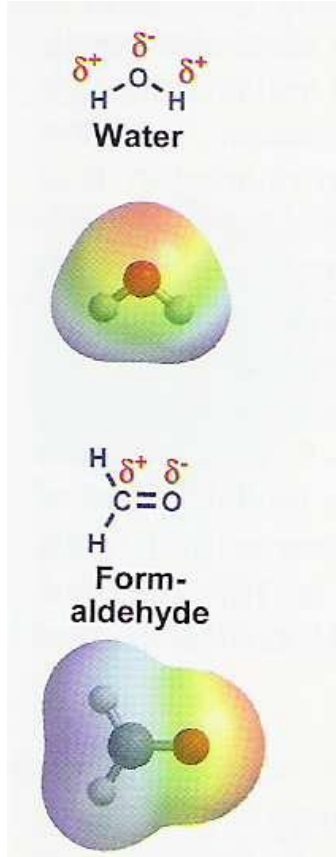
Siły tworzące strukturę III-rzędową białka

- **wiązania kowalencyjne:** $-S-S-$ (Cys ... Cys)
(siła wiązania ≈ 250 kJ/mol)
- **oddziaływania jonowe:** $-CO_2^- \cdots ^+H_3N-$ (Asp ... Lys)
(siła wiązania ≈ 20 kJ/mol)
- **wiązania wodorowe:** $-O-H \cdots O(H)-$ (Ser ... Ser)
siła wiązania $\approx 7 - 30$ kJ/mol
- **π - π stackingowe:** Ph ... Ph (Phe ... Phe)
siła wiązania $\approx 8 - 12$ kJ/mol
- **oddziaływania van der Waalsa:** C ... C (każdy atom)
siła wiązania ≈ 2 kJ/mol

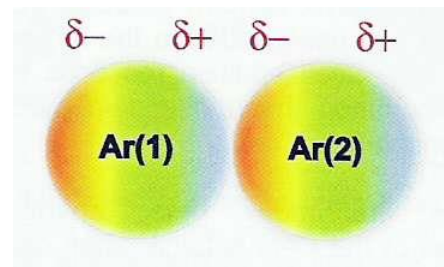
wiązania wodorowe i oddziaływania van der Waalsa są bardzo powszechne (także do oddziaływań z otaczającą wodą) i one decydują o III-rzędowej strukturze białka +
[oddziaływanie ze środowiskiem woda/błona \(efekty entropowe\)](#)

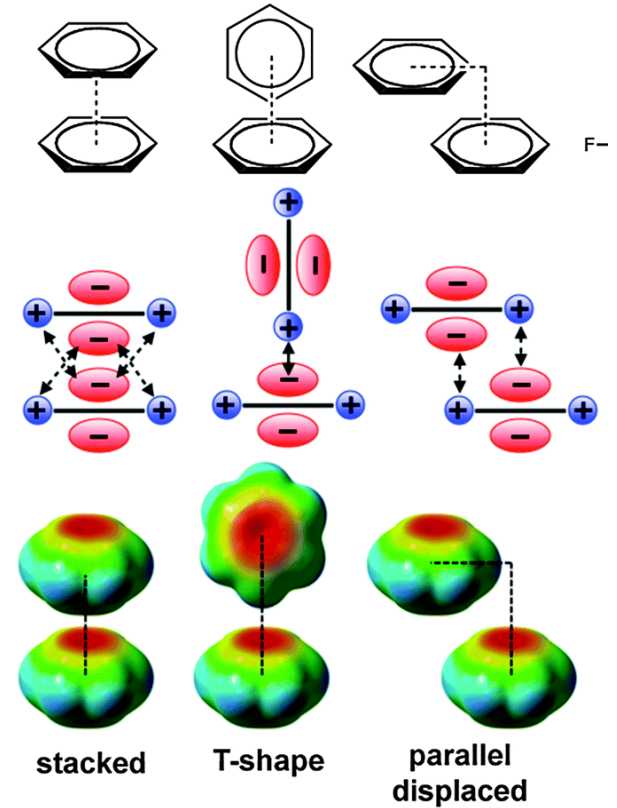
Efekty polaryzacji ładunku

Stabilne ładunki cząstkowe

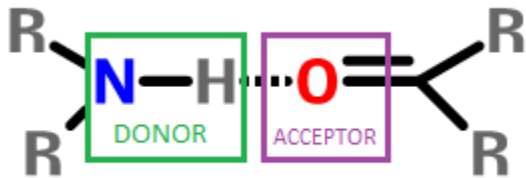
Oddziaływania pomiędzy molekułami niepolarnymi siły van der Waalsa
Niestabilne ładunki cząstkowe

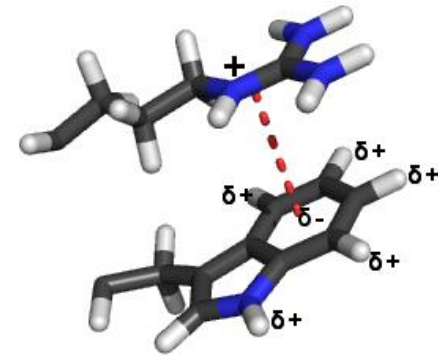
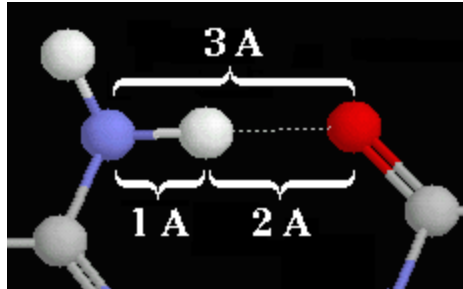
Oddziaływania stackingowe

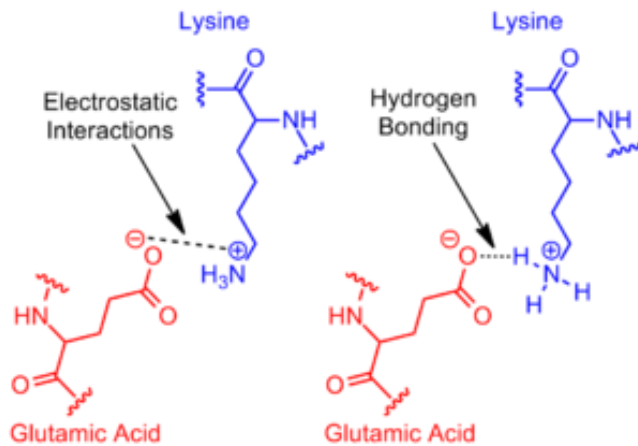
Siły molekularnego oddziaływania

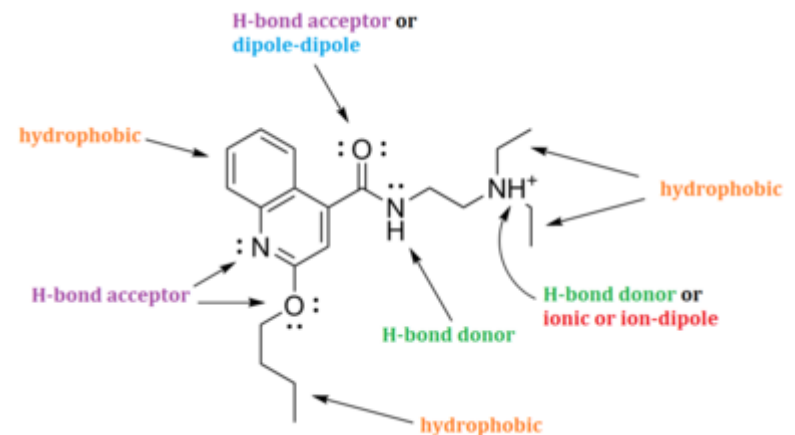
Wiązanie wodorowe

Oddziaływania elektronów π - π
(nie tylko benzen-benzen)

Oddziaływania elektrostatyczne mieszane

Przykład oddziaływań w leku

Hydrofobowe = van der Waalsa + entropia

ΔH

ΔS